

86684

Universul Literar

Anul XLIV Nr. 11
11 Martie 1928
5 Lei

DECANUL

sufletul românesc

DECANUL

CONST. I. NOTTARA

S'a spus despre Goethe, cred, că era atât de sculptural ca înfățișare, în cât părea propria lui statue. Profilul clasic al maestrului Nottara are fără îndoială, în liniile lui accentuate de frământarea unei jumătăți de veac, ceva dintr'o efigie.

E azi o glorie de nimeni contestată. A pornit odată cu începuturile teatrului Național, pentru ca să ajungă astăzi decanul teatrului românesc în care exercita o domnească și spirituală autoritate.

De altfel a întrupat aproape pe toți domni țărilor române. În el s'au regăsit toți, cu orgoliul lor de cărmuțitori și cu înțelepciunea lor de cronici. În ziua când Nottara ar dispărea voevozii noștri ar muri încă odată.

Dar, mai mult de cât toți, ar dispărea pentru ochiul nostru, cel mai drag din câți au stăpânit cu cinste țara Moldovei. Se vor mai găsi și alții să puie pe umeri mantia domnească a lui Ștefan cel Mare, vor lua și alții buzduganul domnesc ca să amenințe în teatrul românesc, așa cum gândim întâmplările mari ale neamului. Sufletul lui Ștefan, cu bătrânețea sbuciumată de sufletul măreț și tânăr, cu regala lui familiaritate, cu neomeneasca lui umanitate, cu înfățișarea auidoma celei de pe scoarța evangheliei bucovinene, va fi însă de nereconstituit.

În această galerie a „sufletului românesc” Nottara e purtătorul de cuvânt al întregului trecut.

CAMIL PETRESCU

Să scrii despre actorul a cărui carieră se confundă cu însăși evoluția teatrului românesc dela începuturile sale și până astăzi, e totdeauna una dintre cele mai ușoare și mai grele sarcini. Ușoară pentru că simpla înșirare a rolurilor create definitiv, fără posibilitate de dublare, de către decanul scenei române e suficientă spre a convinge pe vizitatorii Teatrului Național, chiar numai din ultimii 15 ani, că e vorba de actorul cel mai desăvârșit, cel mai divers, cel mai complet al primei noastre scene; grea sarcină însă îndată ce încerci să lauzi după merit cu cuvinte neîntrebuțate, nebanalizate, necompromise încă prin ridicarea în slăvi a atâtor glorii false, efemere, lansate de mode trecătoare sau străvezii combinații de culise — și mai grea problemă încă de cauți să pătrunzi taina creatorului Nottara, de încerci să desfaci, să analizezi, să clarifici mecanismul intim care face posibilă o atât de mare varietate de realizări toate deopotrivă de neîndoioase și de convingătoare.

Nottara a fost, timp de 50 de ani, cel mai fidel servitor al literaturii dramatice originale. Teatrul clasic românesc, atât cât există, nu cuprinde piesă (dacă exceptăm Scrisoarea pierdută și Noaptea furtunoasă) care să nu fi fost dusă la izbândă, înfățișată unei întregi serii de generații de către decanul scenei române. Despot-Vodă, Octavian August din Ovidiu, au fost creații de Nottara. Dacă, reprezentate astăzi, aceste două piese și-ar mai găsi poate interpreți cari să înlocuiască pe Nottara (ba, de nu ne înșelăm, Despot Vodă a fost cândva jucat de Aristide Demetriad) apoi nu vedem în cuprinsul teatrului românesc pe nimeni care să poată încerca să-l dubleze în rolul lui Horațiu din Fântâna Blanduziei. Aci își are loc o amintire personală: când nu de mult după ce văzusem pentru întâia oară, la o vârstă fragedă pe Nottara întrupând pe poetul senin al antichității, am găsit într'un manual de istorie o fotografie după un profil antic reprezentând pe Horațiu, am exclamat: Dar asta-i Nottara! Adevărat e că pentru eroul Fântânei Blanduziei decanul Teatrului a adus o asemănare de profil și de statură extraordinară cu figura poetului așa cum ne-au lăsat o sculptura și măturile scrise ale contemporanilor săi.

Nottara a creiat și pe Vlaicu-Vodă al lui Davila. Dacă pentru rolul acesta maestrul a găsit în Aristide Demetriad și acum în urmă și în acel strălucit reprezentant al tinereii generații române, George Calboreanu, demni continuatori, apoi e dureros, cert că, atât cât putem omenește prevedea teatrul lui Delavrancea va muri odată cu Nottara. Odată mai mult devin de neîntrebuțat orice fel de elogii, de neîncercat orice fel de analiză. Ștefan cel Mare din Apus de Soare. Duca Arbore din Viforul, consti-

tuc culmi în teatrul românesc, culmi se confundă cu însăși figura lui Nottara.

Pentru că repetat am pomenit numele lui Demetriad, permisă să ne fie o ranteză ce-și are aci desigur locul.

Cunoscut este că teatrul românesc are foarte puțini actori cari să știe adevărat a spune versul. Dar pe altă parte avem în Nottara și Demetriad doi desăvârșiți reprezentanți mai ai acestei arte de a spune vers și încă reprezentând fiecare câte o dintre cele două capitale genuri, să în a reda versurile: clasic, desigur analitic, fără considerațiuni de rimă și senzațional psihologic — iată versul românesc de Nottara, romantic, visător, având esențial, liric e versul la Demetriad, e locul să analizăm aci cum Demetriad a reușit în neuitata sa creație din cu-Vodă să unifice minunat cele două genuri opuse). În poemul dramatic al lui Zaharia Bârsan, Trandafirii roșii, doi maeștri ai versului românesc au față în față. Înaintea zefirului mi se palid, pășind spre moarte cu drag în suflet, al lui Demetriad, muzica inflexiunilor glasului voalat, în mișcarea trupului svelt, în zale de mătase albă, ridică impresionant tragică în sbuciumă-i continuu, în marea-i frământare de părinte de țară și copilă deopotrivă amenințate, figura împăratului Nottara. Incoronarea aceluia spectacol mare artă: ultimele versuri ale poemului, ce, în glasul și accentul lui Nottara, ne-au rămas neșterse în amintire:

„Spune crailor să plece și să vie pe lângă mine...”

„Împăratul plânge astăzi — nimeni să nu-l văd...”

„...se mai cunune...”

Câte sunt capodoperele literaturii universale, tălmăcite definitiv publicului românesc de către Nottara? Să ne înținem, din lipsă de spațiu, de a vorbi de acel formidabil Oedip, care a constituit spectacolul triumfal ce-a sărbătorit 40 de ani de carieră; de Polyeux lui Corneille, alături de Phedra Mariei Ventura, cea mai desăvârșită zăre în domeniul tragediei clasice — și de acel rege Lear în care bănuită virtuozitate scenică se unește o profundă înțelegere omenească a sonagiului shakespearean, așezându-și la Nottara alături de un uniuventhal, Novelli, Monnet-Sully.

Multilateralitatea artei lui Nottara care ne-a făcut să-l pecetluim la începutul articolului drept cel mai cunoscut actor al nostru, se vedește, de ne-a dat o țim de incursiunile maestrului, în domeniul comediei. Nu mai departe decât în anul trecut, Nottara a surprins și înțeles tat pe bucureșteni cu interpretarea extraordinară a lui Sir Patrick Cullen, Medicul în dilemă al lui Shaw

adevarate

Eveniment mare la Sulina : „Sosește maestrul Nottara să joace „Hoții“.

În seara reprezentației. Figuranți orșanțele ofițerilor de marină. Actorii înșiși cu săbiile ofițerilor.

Un artist, cheamă de o parte pe una în ordonanțele care figura pe un hoț:

— Știi ce ai să faci tu aici ?

— Pă oțul, așa a spus don locotinent.

— Atunci să bagi bine de seamă, că

lă-seară toți suntem hoți. Cu ochii la

bia lui stăpână-tău.

— Las pe mine !

Reprezentăția începe. Intr'o scenă ar-

cul care purta sabia lui „don locoti-

ent“ începe tirada:

„Nu mai pot sta între voi ! Plec !

Duc ! Vă las în rălăcirea voastră !

Când să iasă pe scenă, ordonanța —

de ocazie, — îi aține calea :

— Ia stai musiu ! Te duci, hai ? Cu

la lui don locotinent ?

— Ce ești nebun ? — îi suflă la ure-

artistul,

— Ce nebun ! Dă sabia 'ncoară, și pe

ă du-te și la dracul !

— Nu mai prezența de spirit salvă situa-

Descingându-se artistul încheie dis-

ține-o ! Nu-mi mai trebuie nimic

de voi !

— Așa te înțeleg și eu ! Încheie ordo-

noastră.

Autentic.

C-dor A. NEGULESCU

gafă

D. C. Nottara, pe lângă un mare in-

regizor, este și un excelent actor. Indi-

cațiile pe cari d-sa le dă actorilor

sunt adeseori întărite de povăța :

— Faceți, măi băeți, cum vă spun eu,

ca să a bine.

— Dar bine, maestre, eu cred...

— Ce crezi ? Să nu crezi nimic dum-

nește. Am discutat eu cu autorul cum

de joacă scena asta...

— Toate bune până când într'o zi „mae-

strul“ a pus în scenă „Regele Lear“ de

Shakespeare. Probiștii și stagiarii au

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

caz

început lîngușirile, pentru a obține ro-

luri cât de mici, numai pentru cînstea

de a juca alături de Nottara.

— Maestre, mie îmi puteți încredința

orice rol, îi spuse într'o zi un actor tân-

năr. Eu n'am ca ăia „concepții“ ! Eu fac

cum mă sfătuiți dumneavoastră care ați

vorbit cu autorul...

Maestrul a înmărmurit și a răspuns

blajin :

— Nevinovatele, nu sunt chiar atât

de bătrân.

actorii și „fivili“

D. C. Nottara iubeste mult teatrul

neo-clasic. Din multe considerații, dar

și din aceasta că superbe costume is-

torice convin de minune grandilocvenței

sale. Deaceea pesemne, cu ocazia vastei

și documentatei anchete întreprinsă de

ziarul **Rampa** printre figurile importan-

te ale scenei românești, „maestrul“ a

povestit și următoarea poveste :

lus Dianu, în **Rampa** găsim și această

revelatoare mărturie:

— „Țin mîntre că veneam regulat la

Bossel. Pe o scară lungă, te coborai jos

în tipografia **Timpului**. În toțul verii,

venind pe aici, observai la o masă în

redacție mereu și mereu acelaș tânăr

plecat peste masă, scriind și asudând.

Fiindcă era arșiță, rămănea numai în

jiletcă. Cine credeți că era ? Tânărul cel

muncitor de care n'am îndrăznit să mă

apropii mai mult, era Mihail Eminescu,

singurul care rămăsese să scrie toată

gazeta în timpul verii.

El a fost una din marile pilde de

muncă ce am primit“.

Nottara, Caragiale și Regina

Când Caragiale a terminat de scris

D'ale Carnavalului, a citit-o în Bucu-

rești în toate saloanele de literatură. La

Maioreșcu în primul rând. Regina Eli-

sabeta a vrut să audă și Ea piesa. Cara-

giale avea o vervă grozavă. Păcea dis-

tințione de voce între personajii, așa

fel încât dacă nu te uitai la el, aveai

netă impresie că ascultai piesa la teatru.

A citit Reginei piesa, dar se vede tre-

aba că Majestatea Sa n'a făcut prea mare

haz, nefiind familiarizată cu persona-

giile lui.

După asta, o a treia lectură a avut loc

în casele boerești ale familiei Nottara.

A asistat și o doamnă plină de ifos,

bună prietenă cu inimicul lui Caragiale,

Stăncescu, din comitetul de lectură. Tot

timpul doamna s'a abținut să rădă.

Caragiale enervat închise deodată cae-

lul cu piesa și isbucni vehement :

— Dacă nu râde toată lumea, eu nu

mai citesc. Eu am făcut Reginei o con-

cesie, să nu rădă. Altoră nu permit. Re-

gina a fost sinceră, dar la dumneavoa-

stră e ifos...

NOTE BIOGRAFICE

Maestrul Nottara s'a născut în Bucu-

rești la anul 1859. Părinții săi, oameni

cu dare de mână, voiau să-i dea o edu-

cație cât mai aleasă. A urmat la început

ca extern cursurile pensionului „Codrea-

nu“. Acolo a cunoscut pe Iulian, cu care

mai târziu s'a întâlnit în teatru. De la

„Codreanu“ l-au internat la instituul

„Liberatea“, unde fu coleg cu Gion. A-

colo a jucat întâia oară la o producție

de fine de an piesa „Mihai și Călăul“.

de Bolintineanu. Vestitul actor de pe a-

tunci, Andronescu, care punea piese în

scenă, i-a dat să joace un rol de fată.

În 1875, își constituie împreună cu

câțiva prieteni, prima trupă de teatru

iar în 1876 joacă la „Grădina cu Cai“ și

mai târziu la „Steaua Roșie“ din Văcă-

rești. Tot în acest an intră în conserva-

tor la clasa maestrului **Velescu**, impre-

nună cu colegii : Popovici Beyrent, Cos-

tescu, Catopol, Petre Sfetescu, etc. Pro-

ducția de sfârșit de an a conservatoru-

li se ținea la Teatrul Național unde l-a

văzut I. Ghica, directorul Teatrului Na-

țional și l-a angajat. Era în anul 1877.

Nottara și Eminescu

Tot din interviewul bogat ca un colier

acordat d-lor Tudor Mușătescu și Romu-

MIHAIL ORAȘCU

G. CIPRIAN

DOLOFANUL

Micuța lighioană ce-mi spuse întâiul tată
Mi-a dat fiorul tainic de tainic creator,
Și fiindcă lighioana cu păr bălai nu-i fată
Sălbatecul din mine slăvește pe fecior.

De râde mica găză, natura întreagă râde,
Iar când scâncește țâncul se-întunecă deodată.
In loc de soare, 'n ochi-mi, fâsnesc priviri de gâde
Și gem și vorbesc singur și'n piept cu pumnii bat

Dar iată că micuțul deschide ochișorii
Și maichi-si, plecată pe leagăn, i-a zâmbit.
— Să-mi dea să beau nevasta ! Și mă apucă zorii
Privind la dolofanul ce doarme liniștit.

PAUL MORAND

UZINA UMANA

Așa cum o putem vedea aici
Este compusă dintr'un cap-standard
In care sprintene telefoniste's instalate
La centrala Glandelor
La centrala Mușchilor
La centrala Nervilor.
Le circulă, pe sub picioare
O complicată fevărie
Vânoasă sau arterială
Roșie pentru oxigen
Albastră pentru acidul carbonic.
Intreg popor de emigranți asudă
In ateliere :
Intestin
Stomac
Rinichi
Ficat.
Sub craniu
Stă la biroul său directorul uzinei
Ordinele-și dictează în două dictafone :
In stânga : Judecata
In dreapta : Inteligența.
In astfel de condiții
Este asigurat
Succesul întreprinderii.

Ce spune Directorul ?
Reține locuri pentru Europa.

Trad. de IOSEPH IGIROȘIANU

C. I. ȘICLOVANU

NU-S CÂNTECE
ALE DURERII

Nu-s cântece ale durerii... Spre care cer încăpător
Atâta suferință e din trup crescută ?
Mâini veste de doar vă mângâie pale comori,
Dureri cufundate 'n nemărginirea singură, mută.

Strâns este vechiul verde amar.
Duhul nu se încheagă în cer, în vâltoare, 'n granit.
Svâcnesc în trupuri, glasuri năbușit,
Cum zace focul ascuns în amnar.

Și nici un geamăt formă n'o să ia și nici răspuns
Din spațiul see, mut strigătul va recădea 'napoi.
In fiecare gând, un spasm al morței e ascuns —
Nu ne rămâne doar nimic din noi.

Vreau zale mai grea pe răni cicatrizate.
Trist ca pământul ce își frământă durerea oboșit,
Recazi în spasmul ce'nconvoaie. Gândul din țare
(răzbate
Plutește sus un înger alb ce-a 'ncărunțit.

INCEPĂTORII

VICTOR STOE

IARNA PENTRU NOI

Cu aur vechi, sunt tapisaji pereții,
In umbră violetă și tăcere.
Aceaș seară de demult străveche
Coboară peste noi, ca o părere.

Din gura sobei, a pornit un drum
De sânge, seaturări de aur, cântec
Și-l ascultăm tăcuți, ca un descântec
Pentru un bolnav cu gândurile fum.

Și stăm așa — înfiorați în seară
Și așteptăm ceva ce nu va fi
Iar gura-mi s'a lipit de gura ta
Și pleoapele ascund suflete pustii.

A poposit, vrăjită de 'ntunec,
Deasupra noastră vremea călătoare
De trupul tău, vreau gândul meu să-l ferec
Impătimit de alba lui mirare.

Tu pescăruș — cu aripi moi de seară
Adormi legată, mărțișor de gât
Și sufletele nu mai vin în trupuri
De atâta noapte grea, de atâta urit.

A M I N T I R E

Gh. Brăescu

Cu cea de întâiu schiță publicată d-l Gh. Brăescu a surprins și a câștigat prin dialogul său scurt, acid, viu. S'a recunoscut atunci scrisul unei cursivități dramatice, care se rezuma în notație precisă. Schița pe care o publicăm în numărul de față, aduce trăsătura nouă a unei remarcabile evocări epice, o frază densă de povestire. Se bănuște aici mâna sigură a romancierului.

Să tot fi avut pe atunci șase ani. Războiul din șaptezeci și șapte era în toi. Zău se scurgeau trupe rusești, soldați moscovani, îmbrăcați în mantale petecite sau cazaci cu plete, oameni fioroși, cari furau pâine dela brutării, rachiu dela crâșme și aruncau — spunea bunica — copii de față în aer, pentruca să-i prindă în vârful sulitelor. Răsuna mahalaua de cântecele lor sălbatice :

Paidiom, paidiom, maladoi !

Dealul Tătărașilor furnica de oaste ce se întorcea încoace și încolo numărând : din, dva, tri... iar seara, când stăteam la poartă cu dădaca desculță cu tulpă albă și gherghină la ureche, ruși hoinari umblau după ciordit, cercau de mâncare și se hârjoneau cu femeile cari îi scuipeau în ochi când se întreceau cu gluma dar nu le dădeau duse dela poartă.

Atras de corturile albe împrăstiate pe gazonul dealului, ce păreau de departe câmpuri făcute din cărți de joc, de caii cu coame și coade lungi, de sulitele legate în nopuri ce luceau în soare de-alungul tinerii, am fugit de-acasă când s'a luminat ziua și m'am urcat fără să știu nimeni pe dealul Tătărașilor, să duc rușilor — ori după tutun — mizeriile de țigări auzite dela coana Catinca, dela coana Ghizdova și dela țaca Frosa, vecine ce strângeau de mai multe zile la noi, să scoată scamă din cărpe vechi de olandă, pentru răniți.

Am găsit acolo pe toți copiii din mahalaua noastră : pe Costică, băiatul cismăului, tartorul smeelor ; pe Gheorghită al moș Niculae, care trăgea clopotele în urechea mortului ; pe Vasilică singurul din mahalaua noi, care avea patine ; pe băiatul spălătorului, al căldărării și pe bădia Acaș, coșcoeamite coblezan, care nu mai avea carte, începuse să-i dea mustața și să se urca dela calea fetelor în ciuda bunicii care-l ținea ori de câte ori îl vedea :

— Ce mai faci cașcavalere ?...

Rușii erau buni, ne dădeau chitan — ține uscată, neagră ca pământul — ne plăteau săltându-ne până la cer și ne pu-

neau pe cai. Ne plimbam prin tabăra lor, ca prin împărăția noastră, fermecați de șelele cu oblâncul de alamă, de harapnicile cu coada scurtă, de săbiile curbe pe cari abia le ridicam cu două mâini și tremuram albi ca varul, de loviturile date cazacilor, întinși cu fața în jos, ținuți fără pantaloni, de mâini și de picioare. Oșanditul suferia loviturile fără să crâcnească, numărând șuerăturile cnutului cu fălcile încestate, și, sub ochii noștri, cel de jos se ridica apoi să țină de cap pe tovarășul ce îl ținuse până atunci de picioare.

Ofiterii în bluze albe, scurte și cu decorații lungi, jucau cărți la umbră, pe toba mare, cu sticla de rachiu lângă dânsii.

Tot văzduhul era parfumat de borșul de sfeclă ce fierbea cu leuștean în cazane mari de aramă așezate pe cotloane.

Strânși în cârd ne îndreptam cu toți copiii spre un cort mare cât o casă, pe care — cu mințile furate de cai și arme — nu-l băgasem în seamă nici unui. Pe măsură ce ne apropiam de el ni se muiau picioarele. Dela usa cortului deschisă și srișită pe doi pari lustruiți, se auzia vorbe aspre, gemete înăbușite și vaete de durere. Ne-am strecurat câte unul, morți de frică, pe sub poalele cortului. Nu se uita nimeni la noi. Pe masa din mijloc se urca răniții iar doctorii gătiți cu șorțuri albe, cu mâncelile suflecate, cu luleaua în gură, tăiau cu ferestre scurte, piciorul ce și-l ținea bolnavul singur, cântând de durere cântece jalnice, domoale, din satul lui. După operație, medicii porniră cu unul mai bătrân în capul lor, să cerceteze bolnavii ce zăceau întinși pe rogojini, înveliți cu mantale jerpelite, la poalele cortului. La căpătâiul lor, lângă traista plină de boarfe ce le servia de pernă, avea fiecare un număr de ordine, scris mare, în loc de nume, pe cartoane înfipte în creștătura țărâșului bătut în pământ.

Printre doctorii și bolnavii ruși se aflau doi, trei români, în uniforme cu bentițe albastre de dorobanț. Treceau dela un bolnav la altul, dându-le să înghită amă-

răciuni, pe cari oamenii le dădeau peste cap oțărându-se cu scârbă.

Deodată se opriră în jurul unui țigan și doctorul rus ce părea șeful, schimbă două vorbe franțuzești cu cel român, exprimându-și mirarea. Bolnavul, cu burta umflată, zăcea verde la față și trăgea să moară.

— Ce are No. 1, Adamache ? întrebă doctorul român, nedumerit și el, pe sanitarul său moldovan știrb, nebărbierit de o lună. „Ieri l-am lăsat mai bine, ce are ?..

— Apăi dă, eu știu ?!

— A mâncat ?

— De mâncat, o mâncat...

— Ce a mâncat ?

— O mâncat o leacă de mămăligă.

— Nu i-ai făcut nimic ?

— Să trăiți don' doctor, lămuri alt bolnav român de alături, d-voastră când ați plecat, ați lăsat vorbă lui d-l Adamache să pună un clistir la No. 12 și mă tem că d-l Adamache când o explicat rusului, rusul n'o înțeles bine și o pus douăsprezece clistire la No. 1...

Curând după aceasta m'am îmbolnăvit de scarlatină. Când au plecat rușii nu știu. Dar multă vreme s'au scurs în urma lor, oameni slabi, sdrențuiți, cu bărbi de apostol, ce trăgeau piciorul și tăiau lemne pe la casele celor milostivi sau cărau apă pe ce da Dumnezeu.

VIATA EMILIEI ANNA HAIG

ROMULUS DIANU

Nu mă mai gândesc la nici o femeie. De o săptămână n'am mai deschis nici o scrisoare. Portarul îmi aduce dimineața sticla cu lapte și ziarele, curierului îi place să-mi suradă când îmi predă corespondența, servitorii se miră că de atâta vreme n'am mai părăsit conacul. Noptile se târăsc greu ca niște larve, dar zilele trec repede. În orele albe ale veghei mă gândesc la o fată cunoscută de mult la moșie pe malurile Bistriței. Aș vrea să știu ceva despre familia ei și nu se poate. Cât despre fată, ea a căzut răpusă de salva unui pluton de execuție în România răsboinică și sfântă, la 1917.

Este singura amintire care mă mai supără. Incolo, las să-mi crească în voce barba și mă plimb liniștit pe moșia necultivată, lăsată pășune caprelor satului. De o lună nu mi-am mai văzut figura în oglindă și mi se pare că trăesc nu știu unde, fiindcă nu mă mai văd.

Mă așez frumos la masă, cu cerneală, penițe și caete. Vreau să scriu și să dorm.

Nu sunt eu adevăratul Hobbs Cornelius Haig. Purtătorul acestui nume a asfăzi în Alger și așteaptă de un an sărutul unei femei pus în plic scris, care să-i comande reîntoarcerea sau sinuciderea. Dar Maria Capri l'a uitat și din nume, că așa se întâmplă.

În 1919 mi-am petrecut vacanța într-o familie austriacă, la un camarad de universitate. Dar mă simțeam stângaci. Iutai pentrucă nu știam să dansez, apoi pentrucă nu vorbeam nemțește. Eram bucuos să mă furizez în fiecare după amiază în camera ce mi se rezervase, și să răsfoiesc precizile mele de medicină, până sub seară, la 6, când se termina somnul digestiv și austriac. Atunci auziam două ciocănituri slabe în ușa mea.

— Ești ocupat, domnule Daniel?...

Era Emilia Anna Haig, sora lui Hobbs, o fată lungă ca o trestie, cu bătrâneți vinete și fără cauză sub ochi, dureros de domoală fecioară.

— Intră, Emilia Anna...

— Vin de la heleșteu. Am prins broaște cu undița... Când ai să-mi arăți, domnule doctor, cum se disecă o broască?

Asta mă întreba întotdeauna. Niciodată nu-i răspundeam. Ceream la masă stăruitor să stea lângă mine. Imi intra singură în odaie și-mi broda monogramul pe batiste.

— Un inel să-mi aduci, domnule doc-

tor, unul la fel cu al Mariei Capri...

— Un inel, ca pentru tine, Emilia Anna îți voi trimite, dar te rog să nu mai intri niciodată la mine.

Au început chinurile. În excursiunile cu trăsura, ce făceam, voia să-mi stea pe brațe. Bărbătește și sistematic încercam s'o desgust:

— Treci tu, Emilia-Anna, în trăsura dinainte. Vreau să povestesc lui Hobbs niște porcării...

Seara, după ce toți se ridicau dela masă, mă conducea până la mine.

— Nu-mi săruși mâna, domnule doctor?...

— Te potfesc să te astâmperi...

Mi s'a întâmplat de două ori s'o găsesc la ora de culcare, în patul meu, și s'o dau afară ca pe o slugă. O săptămână după aceea nu i-am mai vorbit un cuvânt. Observai doar că Maria Capri, nu știu din ce pricină, lipsea, contrar obiceiunțelor, zile întregi la orele noastre de seară. Mă răsunam arătând fetii asprime.

Făcusem cunoștință unui inginer din vecinătate și jucaam șah împreună. În timpul unei partide Emilia Anna a intrat în salonaș țipând. Se zgăraia cu o undiță și a trebuit s'o pansez. A doua zi am plecat la vânătoare cu inginerul. Mă gândeam că nebuna se va astâmpăra. Dar după scurt timp de ședere la locuința păduristică a inginerului, primii două rânduri disperate ale bătrânului Haig, în care mi se anunța că Emilia s'a împușcat din imprudență la o mână. Asta nu mai putea dura...

— Cum s'a întâmplat asta?, o întrebai.

— Domnule doctor, aș vrea să aud că m'ai iertat... Am dorit să te văd și să-ți arăt că eu singură am putut diseca și albi o broască.

I-am usturat rana cu nitrat și cu acizi, opt zile dearândul. Noaptea mi se făcea un dor vag de ea. Aș fi pălmuit-o și aș fi sărutat-o. Dimineața. I-am spus că plec și a început să plângă.

— Domnule doctor, nu încă până nu mă fac bine. E mult mai grav decât vi se pare...

Trecuse vara. Ca să mă mai țină Emilia Anna a invitat într'o seară pe Maria Capri. Amândouă mai slabe ca în Iunie și mai triste. Nu se mai iubeau. Zădărnice Hobbs a încercat să le apropie un sărut, îmbrățișându-le. Emilia s'a retras devreme și a plâns în patul ei până a adormit. Eu am așteptat dimineața, ciocnind cu Hobbs pahare mici și la

răsăritul soarelui am plecat. Pe soți Haig îi sărutasem de-cu-se. Emiliei nu-i spuseseam nimic. După o săptămână primeam la B o scrisoare închisă în care citii aceste vorbe: „La revedere doctor. Emilia Anna”.

În ajunul războiului familia lui meu se mută la Viena, unde revăzută ultima oară, stând zecă odihnă și amintiri. Emilia Anna schimbăse mult. Îi sărutam mâna grașase puțin. Glasul ei se lustru însticloșase.

— Cunoști, domnule doctor, aceluiaș let de broască... Mi l'ai curățat neata acum doi ani aproape.

I-am amintit că se înșeală și t-o. Purta pe deget inelul celui sem și nu a uitat să mă întrebe via Capri.

Toate astea se întâmplau până când a izbucnit războiul. Sunt doctor Daniel Octav și am uitat te cele trăite altădată. Ca să-bilesc un echilibru și o liniște, toate legăturile ce mai păstram o cicatrice albă ca un bumbac, nește nasul cu urechea dreaptă aminti de un duel de sabie. Femeie, nimic n'ar tulbura fe mea.

Vindec răniile cu privirea și dința celor răniți. Nimeni nu consideră cinic și trivial, ca în tele unde am trăit. În câteva făcut o figură de mucenic ta corupt.

O fată s'a împușcat din gresă mână... Domnule doctor, e mult grav decât vi se pare... Sunt băheleșteul nostru... Bistrița a noi la Viena... Hobbs spune fet și ele îl iartă. Sunt cinci în el tace mult și ele rād. — Să propun, țipă una de un alb ne Să facem o vizită casei lui Hob

S'au adus cinci cai și fetele ră. Rădeau toate, în trap, pe ce curgea ca un lapte din lună nătoare în principiu cu o ma draperia cerului pudrată cu steag. Dar când s'au apropiat bărbatului, clădită din scândur la marginea pădurii unde vin vadă răsăritul, Hobbs zări cu lumină în ferestra lui. Cine plecat la urechea dobitocului prelung și luă galop înaintea

...speriate potoleau caii... Când au ajuns ele la casă, lumina din fereastră dispăruse. Calul înfierbântat se plimba liber. Hobbs iese în întâmpinarea fetelor, cu capul descoperit, cu pușca lui de vânătoare întinsă. Fetele râd ca o țerbă de clopoței, dar el trage un foc în sus. Caii se sperie, chiotul lui îi aruncă înapoi, la castel unde fetele leșinate în șea, vor fi luate pe brațe de servitori și de părinți.

— Maria Capri... Maria Capri... ce faci noaptea la mine?...

Am avut un vis absolut idiot. Noroc că mă trezită din vreme ordonanța mea. M-am chemat în grabă la comandament. Am gândit în silă mai mulți prizonieri, dar care unul deosebit de frumos, ofițerul Hobbs Cornelius Haig, care mi-a plăcut fiindcă nu s'a purtat ostășește:

— Tu, Daniel?..

— Cum vă numiți, domnule locotenent?

Nu mă mai recunoști, Octav?

— Numele... N'am timp...

— Vârsta?...

25 ani...

— Profesiunea?...

— Vai, Daniel, nu mă mai recunoști...

— Vă rog, domnule locotenent, am nevoie de toate aceste date la facerea matricolei dumneavoastră... profesiei...

— Avocat... (și plânge după obiceiul lui era foarte duios).

Boabele mele e săpat în pământ uscat, răpus cu pari de mestecăn. Muntele din față se cheamă Momâia. La șase kilometri de aici e punctul Varnița unde între rețelele noastre și ale lor rămas o casă pustie, nici a noastră nici a lor. Mitralierele au fost suite în pomi la schitul Moșinoaele, am în satul Verdea depozitul de medicamente și cai de schimb la Răcoasa, unde e herghelia. Primesc scrisori dela două cocote de cafe-șantan, pe cari le tratam cu țigări și le dădeam consultații medicale gratuite. Orice plic roz îmi face rău. Am dat ordin la comandament să mi se revină scrisorile.

Așa îmi trece vremea. Intr'o seară mi-a venit bătrânețea ca o pasăre cu penele de afu printr'un curier că astănoapte fost prinsă trecând rețelele fata Emilia Anna Haig, în vârstă de 19 ani, care spune că mă cunoaște...

— Nu o cunosc — răspund aspru colonelului.

— Nu-ți amintești cumva de o fetiță austriacă... așa și așa...

— Nu-mi amintesc nimic...

Emilia fu adusă în sala unde mă aflam. Plânsese. Rochia ei neagră de mătase se lipea udă pe sâni și pe pulpe,

sfâșiată de smucitura soldaților. Numai fruntea ca o marmură cu vinișoare albastre mi-o mai amintea. Îmi spunea în neștire numele, epuizată.

— Nu o cunosc, domnule colonel...

Azi pot spune lucrul pe față. O iubeam și m'aș fi zvârcolit la picioarele ei ca o rămă țuțată de plug. Dar fata asta mă umilea cu tot ce făcea. Trecuse rețelele fără nici o probă de trădare sau spionaj. Venise să mă vadă. Aș fi putut-o scăpa cu o vorbă. Privirile ei țipau, sângerău spre mine, ca atunci când pansând-o, îmi spunea, sărutându-mi mâna:

— Domnule doctor, e mult mai grav decât crezi...

M'am chinuit toată noaptea și a doua zi m'am dus la ofițerul însărcinat s'o aperi în fața Curții Martiale:

— Fata e însărcinată. Vei uza de acest certificat, ca să amânăm execuția. Fă-i curaj. Propune-i fără rușine singura posibilitate de scăpare. Poartă-te delicat cu ea. Dacă ești cumva bolnav, găsește alt ofițer... Spune-mi...

Dar fragila Emilia Anna Haig a respins cu brutalitate pe seraficul ofițer care cu gând dela Dumnezeu se apro-

pia să scuture fecioria... În a șasea zi de prizonierat, a căzut la rădăcina unui pom din pădurile Putnei, sângerată în amândoi sâni.

Astăzi tot o mai iubesc. Am rățicit nopți întregi prin cabarete, am văzut femei cari aruncă în becuri cupa de șampanie în timp ce chelnerii cuvînțioși, retrași între draperii înseamnă cu creionul paguba. Am văzut cum poate cineva muri cu mare viteză, într'o singură noapte. Cunosc femei multe, vechi și noi. Aici am obosit. Zăpezile albesc dealurile și munții. În păduri nu se mai aud topoarele. Eu am luat numele lui Hobbs Cornelius Haig și ma'm retras din viață. Nu mă mai gândesc la nici o femeie. De o săptămână n'am mai deschis nici o scrisoare. Ultima a fost o știre scurtă: bătrânul Karl Haig a des-gropat din pădure pe fecioara lui atât de iubită și mă invită să-i acopăr oasele capului și ale picioarelor cu o cămașă a mea, așa cum e datina îndrăgostiților despărțiți prin moarte. Dar n'am răspuns. E destul că m'am gândit azi la ea. Intr'atât mă îmbolnăvește întunericul, că viața mă refuză și soarele îmi trimite somn...

ELOGIUL CACOFONIEI

Cacofonia — una dintre cele mai mari piedici în calea profesorilor de limbă maternă — la noi. Și aceasta numai din cauză că majoritatea copiilor vin de acasă cu un formidabil bagaj cacofonic. De unde-l au? În primul loc dela familia din sânul căreia au eșit. Se știe — desigur — că singurele chestiuni care nu preocupă familia românească sunt chestiunile de limbă. Ocupată peste cap cu petrecerile și cancanurile, cu jocul de cărți și cu flirtul, vorbind ea însăși cum dă Dumnezeu românește sau ex-crabil frantuzește, familia se ocupă foarte puțin de educațiunea propriuzisă și mai de loc de materialul lingvistic al copiilor. Urmarea: aceștia vor fi lăsați să-și exprime ideile cotidiene prin intermediul unui stil de suburbie care, de cele mai multe ori, nu trece de nivelul cultural al oamenilor de serviciu.

Nimic, nici o observație nu vine de nicăeri să stăvilească această alunecare spre prăpastia lingvistică. S'ar părea chiar din potrivă: odată intrați în viață — totul vine să le confirme definitiv înclinarea spre cacofonie. Și iată: colegii, cartea de școală, profesorii, scrierile literare și științifice, gazeta, revistele — toți și toate par'că s'ar grăbi să înalte conștienți un impresionant imn de laudă, un elogiul, cacofoniei.

În publicistică lucrul ar părea paradoxal. Și totuși, în locul unei reacțiuni care să tindă la stăvilirea cacofoniei barbarizante, tipăriturile se întrec să-i dea, care mai de care, adăpost, s'o înmulțească, s'o confirme și s'o transmită eternității.

E... fără îndoială — o operă negativă, o rușine lingvistică — din nenorocire — nu înconștientă.

Citate:

Dintr'un final de coloană: fără să-l pese că colegul său; pentruca cu atât mai mult; care nu se împacă cu acesti; nici nu bănuiește că cu mărirea... și că cu.....

Și din revista săptămânală (sau din simpla gazetă de provincie) cacofonia se ridică mai sus; ea ajunge, în felul acesta, în cursul universitar și în cartea de literatură — singurele domenii în care limba trebuie să fie corectă și scrină. Iată dintr'o carte cu versuri traduse editate luxos de „Cultura națională“:

...trandafir mai mare ca cel obișnuit...

Strălucirea chipului tău strălucește ca cutit;

Ochii mei au văzut că cel mai puternic stăpânește lumea.

Și cazurile se pot înmulți la infinit.

Ce să mai adaog? Redactorul unei cunoscute foi literare mergea până acolo încât căuta să justifice teoretic astfel de insanități lingvistice.

Cauza? Cutare scriitor pe care amintit critic îl adoră nu se poate desbăra de ea.

Și astfel, conștient sau înconștient din neglijență sau din îngăduință, subscriem toți la elogiul celei mai monstruoase insonități lingvistice — cacofonia.

critica literara

MIHAIL
SADOVEANU:
Hanul Ancuței

D. Mihail Sadoveanu e un povestitor. Paginile d-sale din „Hanul Ancuței” se întorc, una după alta, într'un ritm șerpuitor și cald, de evocare a unei Moldove romantice găsită, la noi, dela Eminescu încoace, și folosită ca motiv literar, de Radu Rosetti, și, într'un fel, de Calistrat Hogaș. Acești precursori ai d-lui Sadoveanu însă, cu toate cunoștințele celui dintâi, și cu toată vioiciunea și firescul celui de al doilea, nu au dat pagini de abilitate literară și, apoi, de pregnantă descriere a naturii egale cu ale d-lui Sadoveanu.

Genul povestirii, firește, e intermediarul demn de luat în considerație între roman, sau cel puțin nuvelă propriu zisa și între lirică. Personagiile nu se mai definesc prin actele lor proprii, sau prin mișcare, ci prin descripția lor. Ele trăesc, astfel într'un soi de ceață pală ca visul de dimineață. Se mișcă nedeslușit ca larvele nocturne, unde-va, departe par'că; au însă avantajul de a fi, tocmai prin aceasta mai susceptibile de a colabora cu cetătorul, la întregirea lor proprie, și de a lăsa joc imaginației descătusată de lanțurile unei prea puternice conturări, a ori cui, de a complica lipsa lor de contur, aspectul lor fantomal, cu culorile favorite ochiului său.

„Hanul Ancuței”, în speță, e locul în care mai mulți moldoveni de vreme vechie, umblați și iubitori de aventură, de vorbă frumoasă și de poveste romantică, se întrec în istorisiri. Și aici stă meritul întreg al talentului d-lui Sadoveanu. Unul spune, de pildă, împrejurarea în care Vodă a admirat iapa cu care, acum venise el la han, sau cam așa ceva; un altul povestește unui biserici eșită pe urma faptului că „a vărsat sângele părinților său, care curge și'n vinele sale”, al treilea povestește de dragoste a unui sanchău boer grec, petrecută sub auspiciile unei zodii care amesteca cu rafinament ideea de moarte cu simțământul de iubire; un altul lupta cu o șatră de țigani în care, de dragul unei țigănci, își pierde un ochi; un al cincilea, în sfârșit, povestește despre „Cea-laltă Ancuță” mumă a hangii Ancuța de azi. Este vorba, apoi, de un fel de haiduc al munților, împărțitor de dreptate și descălăcător din pustnicie. Subiectele, în sine, nu au nimic excepțional. Dumnezeu știe ce lucru, în aparență, fără importanță, ia, sub pana de povestitor exclusiv a d-lui Sadoveanu străluciri misterioase, capătă rezonanțe specifice,

deșteaptă nebănuite miragii. Iată de pildă intrarea, ca mireasa, a celei de a treia soție a unui grec care, până atunci, își îngropase două neveste.

„Iar Bolomir a luat-o, frumușel, de „două degete de la mâna stângă și-o purta ca pe un odor de mare preț, pe „treptele de piatră, așternute cu covor. „Dar n'a apucat a o duce până sus, că „numai s'a întors către dânsul, râzând, „a clătinat din cap, și par'că a vrut să-l „împungă cu niște cornuțe; s'a despris „de el și-a fugit singură înainte”.

Nu mai este azi de cât un lucru foarte banal recunoașterea talentului de scriitor al unor anume peisagii în raport cu corespondenții lor sufletești, din talentul d-lui Sadoveanu. Nu e mai puțin adevărat însă că totdeauna trebuie să se insiste asupra lucrului acesta, pentru a explica mijloacele de redare ale acestui scriitor. D. Sadoveanu nu-și mișcă personagiile, și nici viața efectivă nu le poate însufla. Sufletul d-sale e liric. Iși iubeste, sau își detestă personagiile și, ca atare, simpatizate sau detestate, le reflectă în oglinda din afară a unei frumoase, a unei spaimântătoare, a unei uscate, a unei calde sau a unei reci priveliști de natură. Prin aceasta însă intrăm în secretul existenței literare a d-lui Sadoveanu. Noaptea d-lui Sadoveanu, zorii d-lui Sadoveanu, zilele d-lui Sadoveanu, ciripirile d-lui Sadoveanu, sunt, într'adevăr așa cum le vrea d-sa.

Romanul d-lui Sadoveanu, nuvela d-sale, au fost motive de povestire, iar povestirea, însăși, minuțat prilej de a înflori cu zăpadă sufletească un capăt de peisagiu. Totul, într'un roman ca într'un poem, într'un poem ca într'un sonet' a spus Edgar Poe, într'un moment când vroia să definească necesitatea de a concentra. D. Sadoveanu procedează, dacă ținem seamă de identitatea anologelor într'o emafiie, în chip similar. Un sonet naște la d-sa o povestire, o povestire o nuvelă, o nuvelă un roman, o serie de stări de peisagiu, ca să spunem așa, se adaogă suc-

cesiv, îl întristează sau îl entuziasmează, îi umple ochii de lumină, rând pe rând de zori, de răsărit, de amiază, de noapte, de înnoptare, și în cadrul lor, umbrelungesc sau se scurtează, se întind sau se rarefează, capătă chipuri de oameni, nume proprii, se întâlnesc, se ciocnesc, și ajung gen literar, desubtul acestei preocupări însă, manifestă în roman sau în schiță, vestire sau în nuvelă, trăește, suferă, nându-și totul, poezia lirică a peisajului. Firește că la aceste caractere trebuie să mai adăogăm și pe acele caracteristici foarte frumoase limbii literare a d-lui Sadoveanu știe să fie, sau tristă, să fie monotonă sau ca să fie plată sau alambicată după și tot după nevoie, să se încordeze ritmurii complexe sau să cadă în simplități de bucolică.

„Hanul Ancuței” caracterizează, sintetic o operă și o activitate. Iată că lucrul poate merge mai departe, până la lărgirea sferei lui simbolice adevărată caracterizare, de vreme ce regiuni, de psihologii. Lucrul însă depășește limitele unei simplități, pentru a trece în cadrul prilejilor de deplină cercetare, a unei simplități. Noi ne-am imaginat, în privință, să amintim doar că d. Sadoveanu aparține frumoasei familii spirituale a lui Creangă, Radu Rosetti, Calistrat Hogaș avându-și, cu toții, obârșit geniul fecund al lui Eminescu. „Sărmanul Dionis” din „Făturlă din Lacrimă” și din cele mai multe poeziile lui de dragoste. O atmosferă, isvorată ca negurile din coama dealurilor moldovenești, fletul romantic al locuitorilor acestor locuri, prin codrii și prin luminisuri și, apoi, o aceeași întoarcere cu ochii spre trecut, întâlnim și la acești scriitori. Povestirile d-lui Sadoveanu, astfel, vine înaintașii tradiției literare d-sale și s'au despris.

N. DAVID

„VIAȚA MINUNATA A LUI ANTON PAN”

Romulus Dan

Romanul celei mai pasionate existențe românești din veacul al XIX, a fost scris de d-nii SERGIU DAN și ROMULUS DIANU.

Sergiu Dan

„UNIVERSUL LITERAR” va publica începând din numărul viitor roman care constituie prima frescă sinceră și pitorească a vieții lumii noastre, palate, conace și colibe,

IN STRAINĂTATE

PAUL MORAND

Sunt puțini scriitori, cari să stăpânească cu atâta virtuozitate și profunde, talentul de a melinși cum îl apăsăște Paul Morand.

Nu este o inteligență directivă și nu impune dogme.

Își bate joc de dânsul, râde de frații săi oameni, plânge și se cutremură acolo unde altul ar sparge geamul în bobote de răs. Îți prezintă o fizionomie în semn de întrebare; încearcă să se definească prin lux de parodoxe și-ți scapă apoi abil lăsându-ți în amintire un zâmbet dureros și crispat. Ar fi să-l ofensăm, să precizăm ce vrea. Nu vrea nimic și vrea tot. Este tototăată stocul cel mai înverșunat și omul cu infinitul în dorință.

Nu știm ce vrea: cizelează un lucru și trimite sfidător săgeți soarelui. Bate ciocanul într'un obiect inezisabil, și scântei și fulgurația te împiedică să prinzi formă culoare sau relief. Din noianul de impresii rămâi cu credința în eroii sau personagiile lui Morand reumă conștiința și inteligența modernă și bifuită de mașinism, de satisfacții și repezi și ușoare și în deosebi chinată de o masturbare intelectuală care târânește haos în lumea senzațiilor.

Ce mai dorește un astfel de individ? Câte odată să meargă cu picioarele în aer; este prea la îndemâna oricui, prea comod și prea vulgar. Mai preferabil ar fi să facă semn trăsnetului, care să-l arzeze apoi, ca un cățeluș în toate aventurile terestre, cum urma racul de mare pe Gérard de Nerval, când inteligența îi intrase în eclipsă. Dar Nerval îl trăgea de ață; trăsnetul are toate similitudinile să renunțe la această utilitate.

De aceea, atmosfera în care se mișcă laturile lui Morand este tragică prin însăși excesul de burlesc.

Sunt persoane îmbătrânite timpuriu și uniformitatea vieții. Ziua se scurge monotonic, individul e pus să gândească să voiască atunci când vremea este ploaie și când spleenul cel mai crâncen servește drept mijlocitor sinuciderii. Totuși, mintea tipă sfâșietor după districție, după nou, inedit. Din aluatul acestor personaje se plămădesc „voiașii”, psihopatii de toate categoriile și toți cari se recomandă printr'o lentă dizolvare mintală. Desaxații îl atrag pe Morand; se joacă cu ei cum se joacă cu marcele cu pisica. Dânsii ascultători, și oferă nevestele cunoscutilor de o oră, și rânjind satisfăcuți, în dosul perdelei sau la gaura usei de naivitatea sau stângăcia inexpertilor.

Nu este o simplă emunțare. Subiectul este scormonit, adâncit de o tragică și subtilă pătrundere. Retransați în anormal nu revin decât pentru a-și manifesta mai violent desgustul de cotidian. Sunt inteligenți morfomaniace cari suferă în căutarea recăstigiării virginității morfomaniace.

S'ar duce orișunde numai să nu se mai întâlnească cu „eul” lor plictisitor. Se oferă generoși să trăiască câteva rânduri de viați, fie ele ale unui cerșetor sau rânduș.

Toate resorturile sunt frânte; acum

pretind evadare, obiectivare și o mobilitate vertiginoasă pentruca să-și piardă conștiința de sine sau să-și sporească iluzoriu vitalitatea.

Din punctul acesta de vedere, Morand face operă de disperat, de singuratec moral ce nu are curajul să-și încarce revolverul. Este însă latura cea mai impresionantă din cărțile lui și cea mai bogată în efecte stranii și deseori sublimă.

Voiajează ca să-și ucidă obsesiile. Atunci când nu isbucnesc cu mai multă furie, spiritul lui se scaldă într'un cald primitivism. Reține culoare, și așchii din realitate pentru ca să și le încorporeze căpătând senzația că trăește un altul, asasin al primei personalități. Când însă pare mai voios craterul răcit, lava tresare, năvălește în cascadă, acoperind toată recolta de senzații virgine. Atunci observațiile sunt impregnate de parfum exotic și de o rafinată tristete, convertită repede în disperarea ce nu cunoaște limite.

O vagă nostalgie îi îngheunche. Dorește atât de mult și nu poate face nimic. Imaginația perfidă trișează; îi născoceste ceva și după realizare, îi arată imensa distanță dela ce i-a dat la cei mai poate da... Deocamdată această distanță e! o umple cu neliniște, cu o îndoială ce atinge uneori culmi metafizice și mai deseori morbiditatea.

Cel mai mare dușman al omului este inteligența.

Nu găsești otravă mai puternică, mai perfidă, mai insinuantă ca dânsa; este acidul prusic care otrăvește toate izvoarele și principiile de viață. Bine înțeles nu este vorba de inteligența cuminte, burgheză, sigură de ea, ci de aceea travestită în trubadur rătăcitor, veșnic doritor de alte orizonturi estetice, nemulțumit de locul unde a ancorat și trăind în prezent, cu intensitate, decepția peisagiului ce va urma. Beți de inteligență, acționează în absurd, mânate de impulsii bizare. Din aceeași familie spirituală cu Rimbaud, „morandisti” cerșesc vocale colorate, idei sau gânduri violete ori mauve.

Lui Morand îi repugnă sănătatea fizică sau sufletească. Bănuim că Rubens, cu mormanele de cărnuri din tablourile sale, cu sănătatea furioasă ce se desprinde din arta lui, ar fi fost strangulat de rafinatul modernist.

Are sensibilitatea ascuțită și orice contrarietate îi sfâșie nervii.

Morand este amantul pătimaș care a trăit cu sine însuși până la saturație. Acum nu mai simte decât gustul cenușei care-i inundă laringele. Citindu-l, te gântești la Neron, care a dat foc Romei din pur diletantism și a ucis pe maicăsa din plictiseală. Sunt constatările nu știu cărui istoric, cărora astăzi, Morand voește să le dea un caracter de verosimilitate.

Opera lui Morand și viața sa sunt atât de intens contopite încât, trecând dela una la cealaltă, ești urmărit prețutindeni de eroii cărților sale, cari-și amestecă insinuant viața cu aceea a creatorului lor, făcând cu neputință o separare sau o diferențiere.

Nu ne interesează intriga sau anecdota

cărților lui Paul Morand. Am înregistrat simple impresii sugerate de un spirit care pare țâșnit din albie. Materialul trebuie coordonat, sistematizat și acel care ambiționează să-l studieze pe toate laturile, n'o poate face într'un spațiu restrâns de cronică.

S'ar putea bunăoară insista asupra filosofiei lui Morand. Intrebându-lăm un termen impropriu ca să arătăm mai mult că dânsul i-a dat vizită cândva în peregrinările lui intelectuale. L-a preocupat antiteza dintre spirit și animal. Astăzi, fuge de dogmatism, se rușinează când îl prinzi în flagrant delict și-și aruncă repede ochii să vadă dacă a plecat complect îmbrăcat de acasă sau dacă este descheiat undeva. Nu este sceptic din cochetărie, dar nu vrea să fie filosof, când viața este destul de serioasă ca s'o ia și dânsul în serios. Abandonând cugetarea disciplinată, stăruie asupra năzuințelor permanente ale sufletului omenesc. A întâlnit deseori manifestările violente, ridicole și tragice ale voinței de a trăi. Totul este inutil în viață, inteligența te avertizează la orice pas de prezența decepției. Totuși, pare că există ceva care-ți pdează talmeudic de insinuant că pământul este preferabil neantului și oricâte dureri vei încerca aci, totul se răscumpără prin fericirile viitoare sau prin însăși conștiința că trăești. Cu alte cuvinte, mai bine să simți degetul că-ți prăjește jărtecul, decât să nu simți nimic. Inclini să crezi că această concepție paradoxală i se pare stupidă lui Morand. Nu preconizează fericirea mirvanică, dar insistența afirmare a vieții îl scârbește ca o vulgară inghesuală la o masă unde nu găsești nimic. Aceasta însă nu-l împiedică să nu vadă și să nu fie liric atunci când dezolarea lui se isbește de un invalid de războiu, fără mâini și fără picioare, care-și câștigă existența cântând cu nările dintr'un clarinet. Îl iartă pentru desgustul ce i-a provocat, îi agată eticheta „crustaceu uman cramponat de viață” și aceeași splendidă dezolare, trece mai departe.

(„Boudha Vivant”).

C. NESTOR

T e a t r u

cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL

PAVILIONUL CU UMBRE de Gib Mihăescu.

Directorul Teatrului Național din Capitală trebuie felicitat. Și pentru rânduirea reprezentațiilor cu marea artistă Marioara Ventura. Și pentru stăruința reprezentării celor din urmă două piese originale, — „Meșterul Manole“, de Octavian Goga și „Pavilionul cu umbre“ de Gib Mihăescu.

Din punct de vedere al scenei — ca reprezentații — aceste două piese au însemnat strălucite succese, la care au colaborat desigur și Marioara Ventura și directorul teatrului.

Din punct de vedere al literaturii dramatice originale, „Meșterul Manole“ și „Pavilionul cu umbre“ constituie izbânda hotărâtoare în evoluția dramaturgiei românești.

Peste traducerile și alcătuirile de piese după scheme uzitate până la uzură, Octavian Goga și Gib Mihăescu au adus piese noi, cu concepții noi, cu posibilități de realizări originale. Și în această direcție a fost și „Luminița“.

Despre „Meșterul Manole“ am scris într'un număr trecut.

Despre „Pavilionul cu umbre“, îmi voi îngădui să însemn acum câteva note, care nu pot fi decât în cea mai strânsă legătură cu aprecierile pe care le-am făcut asupra tuturor navelor pe care le-a scris Gib Mihăescu.

Cred, că dintre prozatorii tineri, Gib Mihăescu e cel mai viguros, cel mai înțreg, cel mai limpede văzător, cei mai stăpân pe stil. Și aceste însușiri de vigoare, de viziune clară, de stil literar le-a pus și în piesa lui de teatru „Pavilionul cu umbre“.

Cine n'a citit volumul de nuvele al lui Gib Mihăescu, „La Grandiflora“, n'are destule elemente de apreciere a puterii acestui semitor, care-și duce eroii lui frământați de pasiuni, turburați de moșteniri, de care nu-s cu nimic vinovați, pe scenă și-i pune la dispoziția artiștilor să-i interpreteze, dar căroră, oricât de de talentați ar fi artiștii — nu le pot comunica, nu le pot insufla toată drama lor epică, — așa cum a creiat-o literar scriitorul.

„Pavilionul cu umbre“ se resimte de lipsa intensificării ritmului mișcării dramatice. Dialogul, — admirabilă literatură, — nu susține în pas egal mișcarea și definierea personajilor.

Totuș leagă, țintuște pe spectator. Poate tocmai atmosfera de imprecizie, poate nuanțarea dialogului, poate substratul sufletesc care nu se arată plat și mat, — al personajilor, — toate a-

cestea dau piesei „Pavilionul cu umbre“ o tonalitate de îndrăzneță originalitate și impozantă ținută literară.

Boerul Ilarie trăește la moșie, necăjit și izolat. Acum 22 de ani a prins pe Angela, soția sa, înșelându-l cu prietenul Miti. I-a prins într'un pavilion. Pe el l-a împușcat. Ea a fugit.

Boerul Ilarie are o fată, Liana. O crește în aproape supraveghere. Nu i-a spus niciodată povestea mamei sale. Fata însă a aflat-o dela doică și disprețuște pe mamă-sa.

În casa boerului vine Marius, student așezat și harnic, care pleacă la Paris să își ia doctoratul în drept, ca apoi să ia în căsătorie pe Liana. Mai vine în casă și tânărul Geo, — Liana îi zice Jo.

Acesta stă aproape toată vremea cu Liana, care iubește pe Marius.

Geo iubește pe Liana. Și o dăscălește astfel ca Liana să ajungă un fel de „băetana“, să-i făgăduiască lui Geo că după ce se va căsători cu Marius, va fi amanta lui. Pune la cale întâlnirile, — în casa mamei Liane. Liana e pervertită. Geo este exact Miti, care a fost amantul mamei Liane. Boerul Ilarie vede aceasta. Mama Liane venită în casă, după 22 de ani, apreciază la fel. E o moștenire fatală la fată. Și Angela își dă seama de aceasta. Dar boerul Ilarie, ca să înfrângă o nenorocire, ori ca să pedepsească în Geo, amintirea lui Miti, care i-a distrus căsnicia, mărită pe Liana cu Geo.

Și „băetana“ Liana, — pervertită de Geo, — ajunge, după scurtă vreme, amanta lui Marius. Compensațiile sau recompensațiile vieții! Amanții se întâlnesc în același pavilion, unde a fost omorât Miti. Și Geo, care iubea adânc pe Liana, dar vede unde a dus-o învățătura lui detracată, se sinucide.

Partea impresionantă a piesei a fost legătura strânsă a lui Geo cu personajul căruia semăna și ale căruia atitudini le continua, Miti. Geo a apărut scene întregi ca o dublură perfectă a lui Miti, ucisul. Geo întrupa umbra netrebnicului. Așa-l vedea boerul Ilarie.

Așa l-a văzut Angela și a fost doborâtă de viziune. Anume atitudini, anume purtări, anume metode însușite pe deplin dela cei cari nu mai sunt, îi readuc în scenă, îi fac să trăiască în opoziție de altădată și să atragă dușmăniile, care le-au stârnit.

Sfârșitul piesei este de-o impozantă naturalitate. Roadele școlii le culege cel care a făcut școala. Ai pervertit un copil. Simți și suferi tu însuși uriciunea pervertirii.

Piesa lui Gib Mihăescu a înfrânt șabloanele comode. Are noutate. Are scăutele de invenție. Are cugetare originală.

Marioara Ventura a fost Liana. Naivă la început. „La garçonne“ mai apoi. Pervertită pe urmă. Neruoasă și iubitoare.

Sfâșiată de durere sinceră în cel urmă.

D. Bulfniski a fost boerul Ilarie, fecit în rol. Adevărat boer necăjit, născut, implacabil cu cei cari i-au cinstea.

D. Pop Marțian a fost Geo. Rol susținut însă cu destule și ample loace. Interpretarea d-lui Pop Marțian a dat un foarte frumos succes.

În roluri secundare d-nii Calb și Mărculescu. Am avut impresia că Eugenia Zaharia (Angela) era boerul Unea din cele mai importante (întâlnirea Angelei cu Liana) i-a tot dramatismul.

Punerea în scenă la înălțimea că a puțințelor de realizare ale înzătăii d-lui Soare.

B. CECRO

O MICĂ AMĂNA

Răspunsul meu la afirmațiile ale unui îndoelnic confrate, apărut într'un ziar, nu-l mai putem da în actual al revistei, încheiat încă de curi. Căci afară de note, greu se adăoga material nou, în asemenea diții.

Din această cauză acest răspuns va rămâne, în „VIAȚA LITERARĂ“, mărturisesc că sunt și eu nerăbdător, aduc unele precizări.

Cel mult pot să-i arăt încă de puțin însă d-lui Petrescu Cezar ce pe neplăceri mi-a provocat și mie asarea de nume cu d-sa. Cuprilejul întâmplări penale, destăinuite de mine, îi pot spune azi cât de mult mi-a fost să fiu confundat cu d-sa.

CAMIL PETRESCU

note

Duminică 11 Martie ora 11 dimineața va avea loc în sala Teatrului Național șezătoare artistică și literară organizată de d-na Sarina Casvan-Pas.

D-na Lucia Sturza Bulandra va vorbi despre teatru și Aristița Romanescu.

Contribuie la reușita acestor șezători d-nele Tantz Cutava-Barozzi, Arietta Sadoveanu, Dida Solomon, Na Topa, Cleo-Pan-Cernățeanu și Manolescu.

Lecturi vor face d-nele: Mărioara E. Marghita și Sarina Casvan-Pas. Șezătoarea se va bucura deasemenea de prezența șezătorii concurs al d-rei Marioara Ventura.

Biletele se găsesc la librăria din sala Alcalay și la casa teatrului ziua șezătoarei.

CINEMATOGRAFUL

PORTRETE

C E L I M E N A

In pictură portretul e... un gen.

In literatură e o artă și în critică o geometrie.

O geometrie psihologică.

Pornind dela datele precise — trăsăturile fizionomiei — și dela cele axiale subsecvente — mobilitatea trăsăturilor, fluidul care circulă sub aceste trăsături provocându-le acea mobilitate — cobori perpendiculare e pe punctul geometric pe care trebuie să-l afli în conurile de umbră proiectate de elementele precise ale fizionomiei.

Locul geometric este în speță, cheia de boltă a personalității.

Când e vorba de oameni pe cari îi cunoști de mai aproape sau mai departe — acest loc geometric este ușor de găsit deoarece negura conurilor de umbră străvezie și întâmplări nenumărate și prelungite în acest străveziu, insistente infiltrații de lumină difuză.

Personalitatea unei celebrități politice o surprinzi în prielnicul împrejurărilor în care se manifestă spontan: în o intrunire, în anticamera unui ministru sau pe culoarul și chiar în interiorul parlamentului.

Personalitatea unui artist o culegi cu răbdare din paginile sau pânzele în care a risipit-o cu dărnicie și seninătate.

Personalitatea unui actor, deformată de concavul și convexul oglinzilor nestăruite cari alcătuiesc labirintul rolurilor sale, o reconstitui din privire, din gest, din gesturi și din sinceritatea de cupă dela un sprânc, o bere sau o cupă de șampanie.

Dar personalitatea unei vedete a ecranului pe care nu ai apropiat-o nici o dată, nu-i poți ști nici glasul, nici felul de a merge, de a privi, de a râde în afară de lumina orbitoare a soarelui aruncial de studio?

Un astfel de portret pare o absurditate.

Absurditatea însă este doar aparentă. Un astfel de portret se obține prin coordonare întocmai ca portretul grafologic.

Se scot întâi toate elementele caracteristice ale scrisului, apoi se coordonează după logica curentă a sentimentelor — căci Ribot a demonstrat că este așa — și astfel personalitatea necunoscută desfăcută în cioburi, se reconstituie din ele și devine perfect cunoscută.

În portretele cinematografice se adună caracteristicile rolurilor — nu ale personajilor interpretate, ci ale rolurilor — și după aceasta se coordonează. Lucrul este cu atât mai ușor cu cât este o tot mai răspândit procedeul specializării, perfect explicabil de alt-

Lya de Putti, Vivian Gibson, Conrad Veidt — de pildă — nu joacă decât un anumit gen de roluri.

Explicația stă în corespondența psihologică și în culegerea ei secrete trebuie să căutăm locul geometric al portretului — cheia de boltă a personalității.

VIVIAN
GIBSON

Da, Celimena...

Dar nu aceea ce a crescut din tragedia vieții marelui comedian, nu aceea pe care Molière a încremenit-o în nemurire, cu răbdarea colecționarului care fixează cu vârfuri de ac pe panoul de plută, fluturii cu aripi strălucitoare, fluturii cari zboară din floare în floare, fără să se dăruiască definitiv nici unei corole.

Nu Celimena care a răsărit din lumina dansantă a candelor înșirate dealungul rampei aurite dela Versailles, sub privirea ostentivă a Regelui Soare, Celimena pe care gloria crepusculară a lui Cécile Sorel a purtat-o triumfal prin țara dolarilor. Ci o Celimenă modernă căreia secolul i-a adăugat toată complexitatea pe care nu o avea aceea pe care a cunoscut-o și pentru care a suferit atât Molière.

Personalitatea lui Vivian Gibson este un conglomerat.

În ceea ce Abel Hermant numește „eternul feminin”, ca într-o pastă s'au cimentat solid, frânturile, cioburile de precizie și duritate svărlite, în vârtejul său, de ritmul vieții moderne. Aceste elemente moderne îi dau lui Vivian Gibson o aparență de personalitate pe

care nu o are și e firesc să fie așa deoarece ceea ce caracterizează pe Celimena este tocmai lipsa de personalitate.

Intr'adevăr personalitatea implică o voință, o preferință. Or Celimena, ușuratică nu are preferințe, sau dacă le are, ele sunt momentane și niciodată motivate de ceea ce se poate numi personalitate.

O singură deosebire: și aceasta de mobil. Celimena clasică era îmboldită de spiritul înconstant, acel spirit strălucitor care ca în unele comedii ale lui Sacha Guitry acopere inexistența fondului.

Celimena modernă e purtată de ritmul nervilor.

Vivian Gibson e un pachet de nervi, o pisică sălbatică, un superb animal de rasă și de lux, incapabilă de orice atașament, de orice duioșie de orice dragoste.

Pe ecran? În realitate? La fel.

O dovedesc momentele caracteristice ale rolurilor, cari chiar și atunci când se vede clar că au fost concepute altfel, când reese astfel din ansamblul acțiunii sunt reduse totuși la aceeași manieră pe care o dictează temperamentul categoric.

Vivian Gibson nu cunoaște reacțiunile sensibilității pe care ea le reduce la reacțiuni intelectuale — sau mai puțin — raționale, sau sensoriale.

Apoi cele mai bune întruchipări le-a avut în rolurile cari reprezentau mai desăvârșit acest tip al Celimenei moderne, căci nu mai era vorba aci de compoziție, de construcție ci de confundare.

De aceea, nu creațiunea, ci libera manifestare din „Liebele” și din „Bărbatul care se vinde”, rămân figurine magistral croite din granit.

I. IG.

CIȘU ȘI-CIȘU...

Simpaticul și tânărul nostru confrate Joseph Igiroșianu — cunoscut între prieteni sub diminutivul baroc și de bizară filiație, Pupu, — lucrează de câțiva vreme regulat la Rampa. Pentru cei ce îl cunosc lucrul acesta este un fenomen deoarece spiritul său diletant și vagabond îl făcea să se plictisescă repede de fiecare redacție. Iar același spirit la „Rampa” își găsește satisfacție printr-o plimbare săptămânală prin toate rubricile. Ultima rubrică abordată, dar cu totul neașteptat, a fost aceea a femeii. Într-adevăr titlulara rubricii îmbolnăvindu-se grav și având să lipsească mult, ca trebuia înlocuită imediat. Cine era cel mai puțin ocupat deci cel mai indicat pentru aceasta? Desigur Igiroșianu.

Pus în imposibilitate de a refuza, tânărul confrate se substituie în pseudonimul titlularii și primele articole-scrieri, apărură. Dar incidentele se înură lanț. Într-adevăr cunoscuta distracție a colaboratorului nostru făcea ca regulat terminațiile feminine să fie masculine.

Și în loc de: „am fost impresionată, uluită, epatată, etc. cititorii citeau regulat „am fost impresionat, uluit, epatat” etc.

Până ce într-o zi într-o scrisoare de tragice confidențe scrise „am rămas însărcinat”. Dar culmea fu zilele trecute când plictisit și preocupat de o chestiune importantă, nu găsea subiect pentru articolul pe care secretarul de redacție îl cerea stăruitor. Cum răsoia disperat „Femina” o reclamă a încălțămintei „Cecil” îi sugeră o idee. Pe reclamă era fotografiată o apetisantă pulpă de femeie.

„Elogiul pulpelor”

și condeiul alunecă rapid fără ca tânărul nostru confrate să se gândească la pericolul punctului de vedere.

Iscăli — evident cu pseudonimul feminin. La tipografie însă i se mai cerură câteva rânduri pentru a încheia cele două coloane.

Despre pulpă spusese tot ceace imaginea îi sugerase. Trecu la genunchi — apoi — cum tot nu era destul — se urcă și deasupra de genunchi.

A doua zi secretarul de redacție citind articolul se luă cu mâinile de păr.

— Doamnă dar îți dai seama ce ai scris?

— Ce mi-a venit să scriu — răspunse senin Igiroșianu.

— Dar pentru numele Domnului, semnează o femeie. Dacă în coloanele noastre o femeie scrie ce și-a inspirat d-tale pulpă de femeie apoi o să ne înjure presa că am transformat rubrica Femeii în rubrica Prizonierei.

EPIGRAMA

„CAPȘA”

„La Capșa”, unde vin toți seniorii,
E un local cu două despărțituri:
Într-una se mănâncă prăjituri,
Și'ntr-alta, se mănâncă... scriitorii!

N. CREVEDIA

MATCHUL BOOL-BURDON

PIERRE MAC ORL

„Îți voi vorbi acum de un oarecare Clownston, îmi spuse într-o zi un om din California, care, pot spune, știe să organizeze un match de box într'un mod magistral, care să dea satisfacție oricui, dovadă că e adevărat american.

Cunoașteți desigur vechea rivalitate care există între albi și negri? Pe scurt, Joe Mac Burdon lansă o provocare lui William Bool, colosul negru, a cărui reputație nu era cunoscută până în ziua aceea.

„Clawston, domnule, care dracul știe de unde avea darul să organizeze spectacole atât de senzaționale, se amestecă în afacerea asta și puse să se contruiască un ring la Utah, în sala de danț a „Ligii alcoolice pentru distrugerea alcoolului”.

Era într-o Duminică, domnule, o Duminică bine-cuvântată între toate, când ne fu dat să asistăm la acest match, cel mai faimos din lume. Erau în sală 20.000 de spectatori, de două culori, cărora poliștii, din precauțiune, le puseseră cătușe, ca să pervie orice manifestație.

Clawston, cu cămașa suflecată, arbitra el însuși, în mijlocul ringului. Când cei doi campioni își făcură intrarea, nimeni nu putu să aplaude, pentru că fiecare avea mâinile legate, cum v'am mai spus.

Negrul William Bool reprezenta cu siguranță tot ce poate fi mai extraordinar în genul acesta: 1,95 m. picioare superbe, umeri splendori și un păr tot așa de gros, ca frânghiile. Cu toate acestea, privit de aproape, dădea impresia unui om jenat, care nu știe ce să facă cu cele zece degete.

Cât privește pe Joe Mac Burdon, nu era mai mare decât un copil de 10 ani și care avea pe deasupra și o înfățișare studioasă, iar capul îi era mai mic ca al unui ac de gămlie.

Pe scurt, în primul rând, domnule, — Joe dădu 18 croșeuri în falca lui William, sărind ca un îndrăgostit, care vrea să prindă o creangă de liliac.

La al doilea round, William primi 124 croșeuri în maxilar și alte lovituri zdrene.

La al treilea round, Joe Burdon reuși să plaseze 160 croșeuri la maxilar și 3 duzini bune de lovituri ad libitum. Negrul nu slăbi însă și era aproape evident că, dacă va continua să „încaseze” în felul acesta va eși învingător din această întâlnire emoționantă.

Dealtfel, în urma acestei constatări toți negrii cari erau în sală, își obiceiul de a închide modest pleoape pe ochii lor albi și s'o ștergă, în prudent, unul câte unul.

În timpul acesta, la al 120-lea round, colosalul William, care nu riposta niciodată și care părea că-i lipsit complet energie în atac, căzu în genunchi, când ar fi cerut iertare lui Dumnușor, că a făcut toată viața pe tâmpitul.

La al 150-lea round, negrul prietelui său și fi întrebuitat pumnii, un măr atât de mare de croșeuri la maxilar încât pielea obrazilor săi, încălzită de frecare, luă foc, cum ar fi luat o țigară de ziar. „El căzu și în 10 secunde se întinse pe podea și fu declarat „knock-out”.

Aici omul din California se opri să povestită, puțin visător. În sfârșit, se ridică din umeri; apoi îmi aruncă o privire lungă și dureroasă, de om cinstit, prins în credința lui sportivă.

„Ei, da! domnule, nenorocitul acesta mi s'a făcut knock-out, fără să fi avut nici o șansă să dea o singură lovitură și să dind bine, observând bine și mai bine, ținând seama de inferioritatea fizică a lui W. Wool, rezultatul acesta mi se pare normal; căci, trebuie să vă mărturisesc, domnule, că era cu adevărat o idee bună să se lase a fi boxat, când era atât de ciung, ca și un pinguin. Dacă nu era așa, domnule, cazul lui William, care, după cum s'a aflat mai târziu, avea brațele tăiate dela vârsta de 6

Trad. PAUL B. MAR

Literara

o seamă de cuvinie

Intr-o alocuțiune pe care o pronunța curând, actualul mult cunoscut ministru de instrucție publică al Franței, Edouard Herriot, fixă un punct de referință:

— În calitate de dansator, spuse el, am atins pentru prima dată poartile ministerului Instrucției publice.

Este mult timp de atunci: eram elev la „Ecole normale”. Când avu loc balul ministerului de Instrucție publică, eu și dintre noi cari știu să danseze fură înțiați, astfel că nici o doamnă sau domnișoară n'a rămas fără cavalier.

Eu făceam parte din această echipă de dansatori”.

Către sfârșitul secolului XVIII, trăia un jurnalist suedez Lindbergh, care, la această epocă, avu partea sa de celebritate prin două poeme pe care le publică, intitulate „Visurile mele” și „Acolo sus”.

Colonelul Carol Lindbergh, eroul Americanului, el asemenea de origine suedeză, este demnul descendent al acestuia îndepărtat strămoș, care în versurile sale, pomenea de pe atunci de acel „Acolo sus”.

Celebrul pictor flamand Rubens căsătorese de la Maria de Medici, văduva lui Henric al IV-lea și regina mamă a lui Ludovic XIII, o însemnată sumă de bani pentru executarea celor douăzeci și unu tablouri mari intitulate „Henriada”, cari se află și astăzi la Louvre. Mai târziu Maria fu izgonită de fiul ei și veni ca o *reine en exil* la Antwerpen, unde își puse amanet giuvaerele la Rubens.

În timp ce îi înmână banii, el zise cu olibetă:

— Mă simt fericit că soarta ne-a schimbă o singură dată rolurile.

Din humorul lui Sacha Guitry:

O doamnă se găsea în patul său cu domn. Bărbatul său intră. Domnul apare imediat sub cuvertură. Soțul culcă foarte liniștit.

Puțin timp apoi, soțul, incomodat de dură, trage plapoma și de-odată zise:

— Ce curios, eu număr șase picioare și nu suntem decât doi în pat.

— Șase picioare? Eu nu văd decât patru, răspunde soția sa.

Atunci soțul sări jos din pat, se duse la picioarele patului, numără din nou și concluse potolit:

— Ai dreptate, nu sunt decât patru.

În afară de interesul pentru pictură, Rubens se mai interesa mult de fizică și chimie, precum și de altfel a excelat între toți pictorii prin cele mai durabile culori.

Intr-o zi un alchimist englez încercă să învețe cum se face aurul.

— „Ah, zise Rubens zâmbind, această artă am descoperit-o de mult, cu penelul meu”.

b a z a r

AUTOMOBILUL UCIGATOR

Avem și noi accidente de automobil. Putem însă să ne consolăm, la gândul că în Statele-Unite numărul acestui soi de accidente este fantastic de mare.

Dintr'o recentă statistică, reiese că automobilul a cauzat în cinci ani, în America de nord, moartea a 100.000 de persoane, dintre cari 30.000 copii.

În ceea ce privește pe răniți, nu s'a ajuns a li se face o numărătoare precisă... Spitalele continuă să primească milioane de răniți, în această bucată de vreme.

Există — de altminteri — în Statele-Unite, nenumărate companii de asigurare, cari nu sunt ocupate decât cu faptul de a regula litigiile automobilelor.

E. HERRIOT MELOMAN

D. Edouard Herriot prezida de curând la Casa ziaristilor, banchetul „Criticei străine”. Unul din vecinii săi era un compozitor român și ministrul fu încântat de a putea discuta despre muzică.

În timpul mesei, el vorbi cu penetrație, entuziasm și lirism despre muzică, așa precum obișnuște totdeauna. Chiar fredonă câteva teme, cele mai mișcătoare din Beethoven.

— Vedeți, spuse el, că eu încerc nevoia de a fugi de politică; în muzică mi-este refugiul.

D. E. Herriot, ca și colegul său Louis Barthou, frecventează regulat marile concerte pariziene. Totuș el poate să-și facă din muzică o vraje fără să-și părăsească locuința. D. Herriot cântă, într'adevăr, la pian cu o manieră mai mult decât omorabilă...

caricatura zilei

MODA ROCHIILOR SCURTE

— Nevastă-mea e uimitoare. Mi-a făcut o cravată admirabilă dintr'o rochie veche de-a ei.

— A mea și-a făcut o rochie dintr'o cravată de-ale mele.

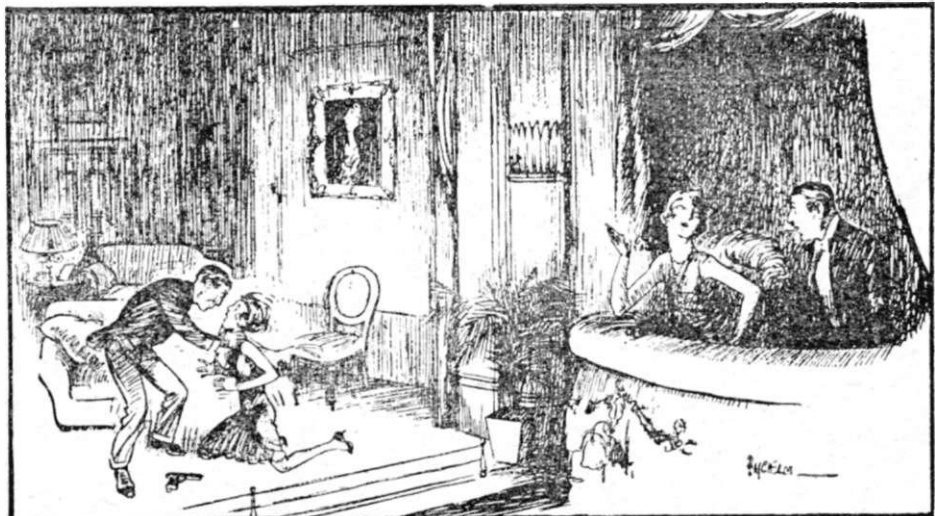
(Dimanche illustré)

IN CUȘCA LEILOR

— Lașule, vii tu afară, și-arăt eu ție.

MOMENTUL DRAMATIC

— Fii bun Jean și caută în program: la cine a făcut rochia asta?

carti redate în extrase

ROMANUL LUI FRANÇOIS VILLON

Francis Carco

Francis Carco

COPILARIE...

În acea seară, de cum îl văzu, Régnier propuse lui François să mănânce împreună și pe urmă să întâlnească pe Colin într-un loc pe care-l știau.

— O să mergem, zise Régnier, să te cerem unchiului.

Și începu să rădă.

— Ce-am făcut, se informă timid François, că-ți bați joc de mine?

— Lasă, răspuse Régnier cu un aer misterios. Trebuie să ne întâlnim noaptea asta, și vei veni.

A doua zi, François dormi pe jumătate în timpul lecției de gramatică și se așeză la masă fără poftă. Mina rea de care toată lumea se mira îl trăda. Era galben. Ochii îi luceau de febră și când nu putea să-și rețină un fior — dacă cineva observa, vorbea printre dinți, și se scutura. Iși deschise cărțile groase și luându-și fruntea în mâini, încercă să citească. Dar literile dansau în fața ochilor, se încurcau și în locul lor se substituia dulcea imagine a acestei Marion, pe care bietul școlar nu putea să o gonească.

Tatăl lui murise de mult și un unchiu, Guillaume îl luase să-l învețe gramatica și să-l crească.

LECTILE ȘI SEARA

Câteodată François avea atâta poftă de învățătură, încât bunul său unchiu, știindu-l excesiv în tot ce întreprinde, se păzia să-i micșoreze zelul prin vreo observație. Dar ce fel de băiat era acest François, când leneș, când activ? Meșterul Guillaume putea să-l cunoască cât de bine, dar îi scăpa totdeauna ceva, care îl deconcerta. Cum să-l conduci?

Cunoscutul poet Francis Carco reînviază Parisul medieval și înflorește în jurul vieții poetului legendar François Villon un adevărat roman și nu numai o biografie, care dealtfel ar fi imposibilă. Interesează deci în această carte și întâmplările imaginate ingenios ale vieții lui Villon, primul mare poet al Franței, dar mai ales creația cunoscutului poet și prozator francez, în afară de limitele biografiei.

Impotriva obiceiului nostru dăm alăturat portretul autorului cărții, fiindcă se pare că niciun pictor nu s'a interesat în acele timpuri de portretul meșterului Villon.

Meșterul Guillaume, capelanul, departe de a se bucura văzând pe François că urcă câte patru trepte spre camera lui, se gândea cu tristețe că, cu un astfel de caracter, te poți aștepta la orice.

Era în Noembrie, într-una din acele zile posomorâte care, spre trei ore, nu mai au nici-o putere și lucesc mai mult decât luminează. Din acoperișurile vecine, cu ardezie plată, curgeau lungi reflecte. Radiau sub un cer plin de apă, foarte jos, de un cenușiu opac, care părea că încacă totul. Grinzile dela fațade formau ca niște vine aparente împrejurul cărora se întindea umiditatea.

— Ha, ha! se-apropie seara, gândea François.

Se apropie de fereastră și privi afară.

Nu insistă. Se retrase asemănător animalelor care stând ziua culcate, atente la un vis interior, adulmecă noaptea ca pe un stăpân și deodată sforăe.

— Da, da, făcu el. Il voiu căuta pe Colin ca să-i spun că a știut să mă învețe. O să rădă.

TOVARĂȘII SUSPECTE

François auzea de multe ori pe prietenii săi Colin și Montigny vorbind într'un limbaj secret. Nu putea să se oprească de a se înfiora de fiecare dată când auzea cuvântul „marieur” revenind în conversație, care înțelegea că însemnează călău. Ce desbăteau deci acești amici ca să se ocupe mereu de el? Nici înșelătoria la zaruri, nici comerțul de lete nu justificau întrebuintărea așa de repetată a acestui cuvânt. Vedeau măsluitori și pun-gași amestecați în combinațiile lor. Un tip enorm, prost îmbrăcat, totdeauna murdar și pușind mai rău ca un țap înspira dintre toți lui François, o mare repulsiune. Acest personagiu întrebuinta un jargon înspăimântător dar îl întovărășea de gesturi și asta îi dădea un sens pe care François îl interpreta înmărmurit. Acest înfricoșător individ răspundea la porecla de Piez Blans și nu era un bandit neglijabil! Opera spre Orléans, în câmp și în păduri, și comanda o bandă de răufăcători.

Cu el dispăru odată Colin mai mult vreme. Între timp François fu bacalareat și Colin întorcându-se se bucură căci îl iubea pe François și îi voia felul lui tot binele. Dar, bacalaur când sângele îi ardea de cele mai că pofta!

MARGOT ȘI POEZIA

Il întrebă într'o seară pe Montigny unde merg.

— La hotelul groasei Margot.

— Adevărat?

— Și iată pe Janeta, urmă, trăgându-l lângă el.

François surâse și murmură:

— Régnier mi-a vorbit adesea de dumneata.

— Și de mine? se informă o plămădoasă creatură ai cărei săni rotunjite niște globuri ieșeau mai mult decât jumătate din rochia-i de velur. Régnier îi-a spus nimic?

— O, zise François, n'ar fi putut spune nimic care să fie îndestul de peticos și desfătător.

— Hm, răspuse ea flatată, are aer aspru și vorba lui e miere.

— He, e (cred eu) chiar diavolul, jocori Colin.

— Tăcere! strigă femeia care stătea se făcă ascultată în acea casă. Diavol nu, nu-mi pasă.

Și apropiindu-se, adăogă, mângâind rufățul tânărului:

— Eu sunt Margot.

— E, zise atunci Colin. François, te-ndeși, locul e bun.

Dar François se întorsese spre Margot și se lăsa mângâiat fără să îndrăznească să-i vorbească, căci ea râdea, foarte perturbată în a prinde oamenii, și nu se bura de nimic.

— Dar... îndrăzni François, arătându-i fundul sălii pe bărbatul hangîței care observa vulpește.

— Ce? făcu Margot. Nu-i nimic.

— Antoane, ordonă ea, adu-ne viața.

Anton luă numaidecât o bărdacă, o mânăre și cheia pinișii și coborî de la etaj. Era făcut pentru capriciile femeii. Asta îi permitea să se făcă bine.

galații ei, chit că i-ar bate sdrașan
ad ea sar despărți de ei, și i-ar arunca
rădăci ar mai vrea să se întorcă.

Cât despre François, el știa că Colin
gelos de a-l vedea așa de bine plasat,
deci și în pat când se desfăta mân-
tă pe Margot, se bucura de a fi ocu-
tă totdeauna cea mai bună cameră.

Prin extravagantele lui, încânta pe
Margot. Și într-o seară, în timp ce Colin
Regnier erau așezați lângă femeile lor,
măscă deodată — mimând-o — „Bala-
groasei Margot“. Fu un moment de
aservire căci toți se recunoșteau în
sursele lui François și nu știau cum
și exprime mirarea. Se priviră pe rând
și zise:

— Tu ești poet? zise însfățit Regnier.
— O! răspunse François, am încercat
ar să descriu cât am putut mai bine,
est loc.

Dar Margot îi întoarse spatele.
François o luă în brațe.

— Nu, se apăra ea. Nu și nu!
— Margot!

— Eu sunt supărată. Auzi să mă faci
sfârșită!

Și se duse foarte demnă să se culce în
pat pe Anton și Colin într'un colț se în-
văneau misterios asupra acestui eveni-
ent.

François, foarte încurcat, nu îndrăzni
se duca după Margot. Deci, apropiin-
se trist de Regnier îi spuse:

— Unde e răul Regnier? Tu mă con-
vini?

— Ești tânăr, făcu Regnier.
— Poate.

— Și Margot care e femeie ar fi prefe-
ră să o compari cu vre-o doamnă cum-
cade.

— Așa?...

De zise Regnier. Femeilor nu le pla-
că să le tratezi cum sunt. Le trebuiesc
grijă.

— De care? zise François. De-acelea
muite și ridicule pe care când le spui
pare că-ți bați joc?

— Chiar așa. Și adăogă mai încet:

Versurile tale sunt excelente. Au con-
tențut relief și tot ce descriu are ac-
tualitate vieții. Continuă fără să te mai
adrești la Margot. Vei avea alte satis-
făcții. Ești poet. Ai încredere în tine și
fo zi te vor sărbători.

— Dar numele meu nu mai e François
Moncorbier.

— Dar care?

— François Villon sună mai bine la
eche.

Și ascunzându-se de unchiu, François
și scrisse multe poeme. Erau versuri
arte murdare, baroce și pline de cara-
ctolac, în care școlarul vorbea de tipi
de stradă și din taverna care îi deștep-
au răutatea prin ridicolul lor.

PETRECERI ȘI NOROC

Câtva timp mai târziu când François
câștigase oarecare celebritate prin
sursele lui, și mergea într-o zi iar
pe Margot, fu înconjurat de o ceată
de tovarăși, o bandă de școlari care îl
ligară să rămână cu ei.

— Dar, zise François, nu mă trageți

— Înainte, înainte îi strigă Tabary.

Apoi:

— Tăceți, tăceți. François Villon vor-
ște.

— Vreți, zise François, să vă duc la

Hală? Cunosce acolo taverna unde vom fi
primiți.

— Da... da... La Hală! Așa! Hai Fran-
çois, du-ne.

Banda îl urmă. În curând pe străzi se
auziră răsete și mugiri stranii. Unii imi-
tau strigătele fiarei sugrumate. Alții cân-
tau din toată înima. Infrișoși de strig-
găte, burghezii se arătau la ferestre și
protestau contra școlarilor.

François îi ajăța:

— Accastă firmă, zise, rupeți-o! Înain-
tară.

— Hei hangiuile, strigară, deschide,
ni-e sete.

— Ești în pat?

— Dați-mi păstrăvul! strigă cineva.
În adevăr de-asupra capetelor lor, o vas-
tă placă de fier, tăiată după imaginea
acestui nobil animal, ținea loc de firmă
și părea că-i sfidează.

— Ei, scara, scara!

În acest moment garda venea spre ei
armată cu sulii și precedată de torțe. Cei
care țineau scara dădură drumul și șco-
larul, care nu sârise încă, se zdrobi de
pământ cu un zgomet greoiu. Într'un mo-
ment toți fugiră lăsându-l.

De a doua zi Villon se făcu că nu știe
nimic. Stătu tăcut câteva zile în camera
lui...

Pe urmă luă prizonieră o țărăncă pe
care o numiră „Regina Universității“. I
se spusese că hotelul unde o țineau era
al ei, ca să primească să locuiască în
pinnăță, unde, noaptea, François și prie-
tenii săi, în mare mister, veneau să o vi-
ziteze.

Pe urmă furară o mare piatră legată
cu lanț, din fața unui hotel al nobililor
domnișoare de Bruyères. O încoronară
cu frunze și flori. Se strânsese atâta lu-
me că nu se mai putea circula. La fere-
stre, pe acoperișuri, curioșii. Toată ziua
nu fu vorba decât de răs și dans în jurul
ei. Veni și „Regina Universității“ păzită
de fratele Balde. Era beată și încoronată
cu flori. Și le smulgea, le săruta și apoi
le distribuia.

Rezultatul fu că totul se află. Domni-
șoara de Bruyères făcu plângere. Sta-
rostele cetății, Robert d'Estouteville ca-
re-l cunoștea pe unchiul Guillaume, pro-
mise că va aranja afacerea dacă Fran-
çois se va obliga să se liniștească.

— Trimete-l la mine, zise el sever meș-
terului Guillaume. Îl voi certa și va fi
cel mai bun lucru.

Dar François refuză sub pretextul că
n'avea decât să-l cheme prin mandat da-
că voia să-i vorbească. Nu voia să se
ducă el însuși, fără garanția că la urmă
va fi liberat.

— Dar starostește nu-ți vrea deloc răul,
ți explică exasperat meșterul. Crede-mă.
E un om bun și pacific...

Când se convinse, chiar în acea seară,
Villon, rămă o oarecare baladă în ono-
doamnei lui Robert d'Estouteville și
din joc poetic scrisse primele versuri în
așa fel ca ea să-și citească în achrostih
propriul nume. Ea iubea mult poezia.
Dădea în casa sa mari recepții și toată
societatea timpului era primită cu sem-
nele cele mai grațioase curtoazii.

Cu balada în mână, îngrijit dar mo-
dest îmbrăcat, François se prezentă deci.
În bogata locuință a starostelui și spu-
nând că era așteptat fu dus prin mai
multe camere pictate și decorate luxos
până în aceea unde alături de doamne
sta Robert d'Estouteville care nu înțelese

intâi de ce e vorba. Pe urmă prezentân-
du-l doamnelor:

Aflați — zise el surâzând — cine e
acest școlar. E cel mai turbulent și mai
rău din Paris.

François replică:

— Dacă ași fi știut că mă veți rușina
în fața unci așa strălucitoare adunări...

— Da zise starostește. Dacă ași fi știut!
E abil. Dar ce îți acolo înfășurat în hâr-
tie. E vreo petiție?

— Domnule, bălbâi François, nu în-
drăznesc...

— Dar ce, sunt versuri? Tu ești poet?

Citi încrunțându-se balada și fu mirat
că e așa de bine întoarsă și convenabilă.
Privi pe școlar în ochi și declară:

— Unchiu-tău nu mi-a spus nimic.

— El nu știe, făcu încet François și
văzând că Robert d'Estouteville întindea
femeii sale balada ca s'o citească:

— Doamnă — zise inclinându-se — am
încercat cu numele vostru nobil să fac
să-mi vină inspirația'n ajutor.

— Dar versurile sunt frumoase — strigă
surprinsă doamna. Și ele îmi fac onoare.

— Ca și mie, zise starostește. Acest fru-
mos băiat, ziua scrie poezii în loc să stu-
dieze și noaptea asediază tavernele, um-
blă după fete, fură și șterpelește.

François răuși să fie admis să ia parte
la recepții și făcu prietenii cu tineri bo-
gați care-l învățară cele mai alese ma-
niere.

MARTA

Dintre femeile care veneau acolo, una,
care se numea Marta, îl cucerise aproape
deodată. François nu-i făcea curte dar
devorând-o din ochi, ei îi păru rău că nu
se poartă cu ea ca toți ceilalți. Totuși o
necăjeau aerele lui baroce; o făcea să
rădă.

Când fu dus la ea, François crezu că
visează. Marta îl primi așa de bine că se
desgheță și răspunse în felul său, care
era viu și pitoresc pentru un astfel de
loc. Marta îi surâdea și curând, între ei
se stabilă un fel de camaraderie de care
fură încântați.

— Nu e prost — spunea — nici vulgar.
Se plimbau câteodată împreună cu prie-
tenul lor comun la Barre până la cimi-
tăru Inocenților. Locul nu era macabru.
Pe morminte librari, măci negustori își
întindeau mărfurile și cu toate că în a-
ceste lungi poteci putrezau morții, pe
pământul plin de iarbă și gras se întâl-
neau mai pușini jalnici decât galații, cu
doamnele lor sau cu fete care sub pre-
text că vând lenjerie îi atrăgeau pentru
un alt comert.

— Iată — zicea François — privind
lunga frescă a personajilor roase de
viermi și jumătate putrezite, ar fi exce-
lent de cunoscut cum vom fi toți, pentru-
că să ne bucurăm dinainte.

Descria grămădeala hidoasă pe care o
făceau groparii scoțând din gropi ca să
lase loc altora. Aceste deseni erau în-
frișoșitoare. Villon infierbântându-se
din ce în ce, făcea un tablou sombru și
oribil al locuințelor mizerabile cu osc-
minte.

— Ai vreun necaz? zicea la Barre.

— O, nu! răsunda Marta. Ce necaz?
Ea-i arunca lui François o privire lungă
unde el citea o tandrețe puțin tristă și
batjocoritoare, neliniștită, deconcertată.
Ah! ce extaz simțea! Ea înțelegea. Ea
deosebea foarte bine că tot ce zicea, era

adresat ei și cât era de sincer! Dar François își dădea seama că la Barre îi plăcea și așa dedemult că nu ne putea nimic schimba.

FEMEIA FATALĂ: CATHERINA

François cunoscuse la Marta o femeie foarte curioasă numită Catherina de Vausselles, care mai puțin frumoasă de cât provocatoare, îl irită îngrozitor.

Catherina îi făcea avansuri, el trebuia să se aperc. Femeia constata:

— Cel puțin nu ești prea vorbăreț.

Pe urmă fu furios când îl respinse și mai dornic ca oricând jură de a o revedea. Dar Catherina nu se arată. În van François o așteptă mai multe nopți la ușa casei ei, târându-se, suflet în des-nădejde. În Paris, fie la Inocenți, fie spre Notre Dame. Villon rătăcea în căutarea Catherinei, observa oamenii cu tristețe întrebându-se de ce femeia nu mai ieșea la plimbare. Câteodată fete care îl cunoșteau, surădeau trecând, îl chemau, râdeau de aerul lui posomorât și el le lăsa să râdă. Fără să răspundă îndepărtat, preocupat.

O întâlnește odată în trecăt înconjurată de un grup de admiratori. Pe nesimțite își bucm o ceartă între François și unul din ei, preotul Sermoisc. Gelozia. Preotul întoarse spatele și plecă scrâșnind. Dar Catherina fu cochetă și iar își bătu joc de el plecând cu altul. El se întoarse atunci iar la hanul groasei Margot. Acolo petrecu mai multe nopți. Decorul sălii și prezența fetelor, a lui Anton, a fostei lui metrese, îi aduceau atâtea amintiri pe care le credea pierdute! Dar nu mai avea avântul de-altădată. Il vedeau venind noaptea, așezându-se, pînându-și capul în mâini.

Și deodată Catherina îl chemă printr'o scrisoare. Dar nu stătura mult de vorbă când oiocanul de jos dela înfrare bătu. Il ascunse sub pat și trebui să audă mângâierile lui Sermoisc și vorbele pe care le debita mizerabilul împingându-l spre pat. Fugi furios. Ar fi vrut s'o brazeze pe Catherina, s'o umilească. O întâlnește câteodată și-i răspundea salutului printr'un mic surâs ironic. Dacă n'o vedea mai mult timp tânjea, era profund abătut, se plimba noaptea sub ferestrele ei, pândea pe trecători până îl observa pe Sermoisc.

OMORUL

Și în sfârșit, odată Sermoisc îl surprinse sub ferestrele ei. Se bătură. Sermoisc fu aruncat la pământ înainte de a fi putut să-și scoată sabia. Nefiind înarmat François îl lăsă. Dar lupta era declarată.

Chiar de adouazi François își cumpără un pumnal pe care-l ascunse sub haină hotărît să-l folosească dacă ar fi fost nevoie. Nu-l mai ocupa Catherina acum ci Sermoisc.

Seara pe când stătea pe banca din fața casei, apăru într'adevăr Sermoisc. Cu pumnalul ridicat atacă pe poet, îl răni așa de furios la buza încât i-o smulse aproape. Îi plântă pumnalul în inimă și fiindcă încă trăia, se aplecă, luă o piatră și-l prăvăli brutal.

— Omor, omor! se auzi.

François se întoarse și spuse:

— Nu e greșeala mea.

— Fugi, îl sfătui cineva.

— Nu, nu e greșala mea.

Se duse atunci la un bărbier care-i pansă rana. Și în acea seară fu arestat pentru omucidere. Fu la un pas de spânzurătoare. Dar Robert d'Estouteville, interveni și obținu numai o sentință de expulzare.

TALHARI

Peste puțin timp îi veni și grajiera cu ajutorul Martei. Rătăcise între timp în tovărășia lui Colin și a lui Picz Blans în bande masate împrejurul Parisului amestecat în agresiuni prin păduri și alte afaceri care-i fură profitabile. Îi trebuiau bani și împrumutându-se dela ei, aceștia îl băgaseră în combătațiile lor. Dar îi lipsea Parisul și zile întregi stătea postat pe-o înălțime de unde putea să-l vadă. Se întoarse înrăit și trist, cu gura însemnată de cicatrice, cu ceva neliniștitor în mișcări, cu privire de hoț, întunecată, care impresionă.

La Paris trăi câțva timp mulțumit, cu un gust de femeie pe care nu-l mai manifestase până acum niciodată. Marion știa ceva despre asta. Și altele. Brune, blonde, roșcate îl așteptau seara în pivniși și el le mușumea pe toate. Juca în zaruri și câștiga destul. Era totdeauna vesel. Pe urmă într'o seară fu întrebat de Colin:

— E adevărat că în sacristia colegiului Navarre, e plin cușărul comunității și că sunt mai multe ieșiri practicabile?

— Sigur — răspunse — dar credeți-mă e mai bine de sărit zidul. Dar cine va sta de pază?

— Cine? Tabary. Și la urmă-i vom da douăzeci de scuzi.

— Visezi? cinci.

— Ei nu. Hai să-i dăm zece.

În seara hotărîtă se duseră. Era un cușăr cu mai multe benzi de fier.

— He! încet! recomandă Villon.

— Dacă vine cineva? întrebă unul.

— Lasă-l să intre și omoară!

Și după o muncă de trei ore fiecare avu partea lui, numai Tabary încasă scrâșnind cei zece scuzi.

François plecă din Paris pentru o călătorie de câteva luni. Rătăci spre Orleans, făcând versuri și minunând țărani. Dar necăjit că nimeni nu înțelege în ce sens vorbește privea acești țărani stupizi și se simțea așa de singur pe lume, că ar fi vrut să se întoarcă înapoi.

La Angers, orașu-i plăcu, fiind foarte animat de prezența regelui René care se așezase acolo după ce își pierduse regatul de Neapole. În taverne se lega cu școlarii cari rimau și ei în felul regelui și îl puneau să spună poezii. Faima îi merse repede și fu chemat la castel. După un scurt răstimp escortă pelerini, călugări, burghezi, care fără să-i interzică de-a merge în urma lor, se scutură disdemincaș și plecau cei dintâi. Orice încerca, lumea fugea de el. Și nici nu știa măcar să vândă, se lăsa convins oferea fetelor dantelele, copiilor imagini și îl ducea restul în taverne. N'avea decât o speranță: să se prezinte la Blois, ducelui Charles de Orleans, cu vreo bucată rimată pentru el.

LA CHARLES DE ORLEANS

Căci într'adevăr cânta încă acest prim mare poet al Franței. Își cânta nenorocirile proprii și viața altora. Iar du-

cele trecea drept mare poet și se jură de poezi. Fu uimit de talentul Villon, îi dădu bani și-i oferi ospitalitate mult timp, în lux și bogăție. Dar de nul lui rătăcitor îl împinse și vargăși la Nevers.

ULTIME ÎNTAMPLARI

Pe urmă se duse la Montpipeau în tavernă unde într'o seară o femeie mângâiasse de cele mai mari nenorocii. Află pe drum — și lucrul îl înfioră groază — că Colin și Picz Blans fuseseră de mult prinși și spânzurați. Că bătu la ușa tavernei târziu apăru un om care-l întrebă ce caută. I se spuse femeia murise. Apoi fu suspectat că tor. Își zise:

— Dacă scap și de-această dată, o minune.

Dar nu făcu nici trei pași și se însofi de un sergent îl ajunse. Se strigă, dar îl duceau și curând apăru enormă clădire cu ziduri mari, neînțelese. Îl băgară într'o celulă joasă cum striga întruna, doi temniceri îl țură până amuși. Dar curând i se deschise iar ușa:

— Ești liber. Ducele de Orleans te arenerit în favoarea ta.

Se lăra atunci până la Meung și cunoscuse pe Colin, înțepenit, negru spânzurătoare, cu gâtul rupt, cu o plină de muște și sub cămașă o gă, burta umflată. Retrăi mult timp această oră tragică. Află că Colin fusese prins jefuind cu mulți oameni o biserică cu cufere pline și odoare de aur pe când îl contempla pierdut, se deodată prins, luat pe sus. Il arenerit doua oară acum drept complice Colin.

ANCHETA ȘI TORTURI

urmară. Mărturisii aproape tot, dar cu încăpățănare unele lucruri. Făcu pe patul de fier unde i se întău membrele. Era îngrozitor. Pe măsură ce-l strângeau totul se rupea în Brațele trase de sfori, încet, încet, și deau ca focul. Simțea capul pocnind avea impresia că sângele îi umplea corpul, năvălind. Avea un voal în ochilor, în urechi i se accelera un cânt și pe limbă avea pământ. Totul lui corp dislocat nerv cu nerv, cu fibră. Aceasta se repetă de mai multe ori într'o lună. Până când într'o zi temnicerii deschiseră ușile tuturor celulelor.

— Dumnezeu vă ajută.

— De ce?

— El a condus la Meung pe Franței, Ludovic XI.

Îeși în curte unde era soare și nenorocii aduși la lumină, nu înțeau încă să se bucure, se priveau și vorbeau nimic.

SFARȘITUL

Rătăci așa, ca o umbră, calcula bisul păcatelor lui până nemeriți zi în casa unui bărbier trădător Bourg-la-Reine, ca să întâlnească Blans urmărit de mult de soldați și deci omorîți amândoi în aceeași printr' surprindere.

Astfel trăi și se sfârși un mare al Franței.

(Editura Librăriei Plon-Pa)